Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 194 (9876) 1975 чылдың август 19, вторник | 1925 чылда үндезилеттинген. | Өртээ 2 коп.

БИСТИҢ ЧУРТУВУСТА

МАЛ ЧЕМИНИҢ КУРЛАВЫРЛАРЫ ӨСКЕН

ПЕНЗА. Мокшанск районнуң «Нечаевский» совхозунуң механизаторлары мал чемин белеткээринге бедик түңнелдерни чедип алганнар. В. С. Борискинге баштаткан отряд чээрби шактың иштинде КС-2,6 деп дөрт комбайннар-биле 145 гектар кукуруза шөлүн ажаап алганнар. Силос оңгарынга 2800 тонна ажыг ногаан массаны салган. Ындыг бедик бүдүрүкчүлүг чорукту областың чаңгыс-даа механизастаттынган отряды чедип албаан.

ТАМБОВ. Тамбовтуң чер ажылдакчылары үжен муң гектар суггаттыг черлерде сигенниң үшкү кезилдезин эгелээннер. Баштайгы ийи кезилдениң үезинде мал чеминиң белеткекчилери суггаттыг бир гектардан-на чүс центнер ногаан массаны алганнар.

ЛИПЕЦК. Областың колхоз, совхозтары силоска кукуруза ажаалдазын эгелей берген. Хөй-хөй ажыл-агыйларда бир гектардан-на 200 болгаш оон хөй центнерни ажаап ап турар.

Чер ажылдакчылары ниитизи-биле бүдүн чартык миллион тонна силосту салырын хүлээнгеннер. Ол болза эрткен чылын белеткеп алганындан элээн хөй бооп турар.

САРАНСК. Мордовияның колхозтары болгаш совхозтары 100 муң тонна силосту оңгарларда болгаш башняларда салган. Республиканың ажыл-агыйларында силоска кукурузаның массалыг ажаап алыышкынын чорудуп турар. Мурнакчы колхозтар бир гектардан-на 300—400 центнер ногаан массаны ажаап алган.

АМУРНУҢ СААРЫГЛАРЫ ЧИДЕ БЭЭР

ХАБАРОВСК. (СЭТА-ның корреспондентизи В. Дергунов). Чоокта чаа «Октябрь 50 чылы» деп улуг землесос ортаакы Амурда хем унун ханыладырының ажылдарын эгелей берген. Ооң күчүзү — шакта 2500 кубометр черни казары болур. Ол болза, амгы үеде бассейнде ажылдап турар агрегаттарнындан беш катап хөй-дүр. Ол хире хөй черни ол 600 метр ажыг черже ырадып тегер аргалыг.

Эштип чоруур докка туткан ол судно Атлант, Индий болгаш Оожум океаннарны эртип келген. Ол чаа агрегат Ыраккы Чөөн чүктүң суг оруунга суднолар чорууруун экижидер. Приамурьеге херек бараанар сөөртүлгези чыл келген тудум көвүдээн. Ынчалза-даа суг сыгай бергенде, суднолар хөй-хөй саарыгларны долу чүък чүдүрбейн эртип турар. Ол агрегаттың амгы үеде ажылдап турар участогунда ындыг саарыгларның бирээзин эжиндириишкин төнчүзүнге чедип, суг тереңней бээр.

ТАРАА КЕЗИЛДЕЗИНИҢ ТӨНЧҮЗҮНДЕ

МИНСК. (СЭТА-ның корреспондентизи Е. Галкин). Белоруссияның тараа шөлдеринде тараа кезилдези доостур четкен. Күзүн тарааң көк-тараазы болгаш кызыл-тасты ажаап дооскаш, ажыл-агыйлар сөөлгү чартык миллион гектар черде арбайның, суланың кезилдезинче болгаш бастырылгазынче кирипкеннер. Түлүк ажылдың төнчүзүнде механизаторлар бедик организастыг чорукту болгаш мергежилдени көргүзүп, тараа шөлдеринге ден-дески ажылды хандырганнар.

Хөй ажыл-агыйлар тараа ажаалдазын дооскаш, техниканы кожаларынга дузалаары-биле чорутканнар.

ЧАА КОМПЛЕКСТИ САЛГАН

КАЛУШ. (Иваново-Франковск облазы. СЭТА-ның корреспондентизи Г. Подлесный). Август 15-те каустиктиг соданы бүдүрүп үндүрериниң талазы-биле улуг комплекстиң кол корпузунуң дөжээнге баштайгы кубометр бетонну куткан. Ол болза Калуштуң химико-металлургия комбинадының чаа бүдүрүлгези-дир.

Амгы үеде оон ассортиментизинде 30 аттарның продукциялары бар.

МЕЛИОРАТОРЛАР ӨӨРҮҮРЛЕР

КВАРЕЛИ. (Грузин ССР. СЭТА-ның корреспондентизи Р. Мегрелишвили). Аңаа хуусаадан бир ай бурунгаар керамиктиг дренаж хоолайларын бүдүрер талазы-биле Закавказьеде бирги заводтуң тудуу доозулган. Бир чылда 300 муң хоолайларны бүдүрүп үндүрер ужурлуг ол бүдүрүлге чериниң чиг-эт баазазы ооң чанында дой-довуракты казып тывар чер болур.

Керамиктиг дренаж хоолайларын бүдүрүп үндүрери суггарылга системаларын тудуп турда ажыглап турган ховар асбоцементилиг хоолайларны солуур аргаларны бээр.

ХОВУДА КУШ ХООРАЙЖЫГАЖЫ

Калмыкияның найысылалындан он километр черде республикада эң баштайгы куш фабриказының тудуушкуну эгелээн.

Куш хоорайжыгажының бүгү-ле бүдүрүлге черлерин демир-бетон-биле тудуп тургузар. Бүдүрүлге чериниң баштайгы ээлчээн тудугжулар келир чылын ажыглалга кирер деп төлевилээннер.

Комплекске 200 муң дагааларны тургузары көрдүнген. Ажыглалга кииргениниң соонда ол комплекс чыл бүрүзүнде республиканың найысылалының магазиннеринге 30 миллион чуургаланы бээр.

(СЭТА-ның корр.).

Элиста.

МАЛ ЧЕМИНИҢ БЕЛЕТКЕЛИ ТҮЛҮКТЕВИШААН. ДҮЖҮТ АЖААП АЛЫЫШКЫНЫ ЭГЕЛЭЭН. БО АЖЫЛДАРНЫ ШАЛЫПКЫН ДҮҮШТҮРЭЭЛ

БҮГҮ АРГАЛАРНЫ АЖЫГЛАП ТУРГАШ...

Кызыл районнуң «Шамбалыг» совхозунуң ажыл-ишчилери мал чеминиң белеткелиниң планын чедиишкинниг күүсеткениниң дугайында рапорттаанын солуннарга дыңнаткан болгай. Ынчангаш совхозтуң ажыл-ишчилери сиген шөлдеринге күш-ажылчы көдүрлүүшкүнүн улам күштелдирип, келир кышка 1200 тонна сигенни белеткээр бедиткен хүлээлгени алгаш, эрес-шудургу ажылдап турар.

Чоокта чаа СЭКП Кызыл райкомунуң бюрозунга он хонукта районнуң ажыл-агыйларында малга чем белеткээриниң чоруп турарының байдалын сайгарып көргеш, «Шамбалыг» совхозту мурнакчы деп санаан. Совхозта сиген белеткелиниң байдалының, аңаа коммунистерниң ролюн, ажыл-ишчилерниң күжүн олче канчаар мобилизастаанының дугайын чугаалап бээрин бистиң корреспондентивис совхозта партбюро секретары Д. Б. Колдан дилээн.

— Бо чылын сигенниң байдалы шоолуг эвезин барымдаалааш, совхозтуң коммунистери келир кышка мал чемин четчири-биле белеткеп алыр дээш кандыг хемчеглерни ап чорутса чогуурул дээрзин, ол кампания эгелээр ырактада-ла мурнунда хуралга дугуржуп, сүмелешкен турган — деп, Дадар-оол Берзинович эгезинде чугаалаан. Партбюро коммунистерниң кандыг участокка ажылдаарын тодарадып, совхозтуң ишчилериниң болгаш суурнуң бүгү чурттакчыларын аңаа хаара тудар талазы-биле бүгү талалыг хемчеглерни дугуржуп алган.

14 кижи составтыг мал чеми белеткээр механизастаттынган тускай звенону тургускан. Ооң составы колдуунда-ла аныяктар. Сигенчилер ортузунга партийжи-политиктиг болгаш организастыг ажылды удуртуп-башкарар партия-комсомол бөлүүн аңаа тур тургускан. Ооң удуртукчузунга коммунист Кара-оол Иванович Түлүштү быжыглаан чүве. Совхозтуң колла сиген кезер хире черлерин ол бригада харылап турар. Ол бөлүктүң чорутса чогуур хемчеглерни партбюро-биле кады ажылдап кылган турган.

Ажыл-агый чеже хире сиген белеткеп алыр планныгыл? Ону канчаар күүсеткенил, Дадар-оол Берзинович?

— Бистиң совхозтуң чогум сиген белеткээр планы өске ажыл-агыйларга бодаарга улуг эвес — 586 тонна. Ону августуң баштайгы он хонуунда-ла боттандырыпкаш, республиканың болгаш районнуң партия, совет органнарынга рапорттааш, ийи ындыг планын күүседир сорулгалыг болуп турарывысты аазаан бис.

Бо хүннерге чедир 620 тонна эки шынарлыг сиген шуут белен,—деп, ол оон ыңай уламчылаан. Малга чем белеткеп турар звенонуң совхоз девискээринде техника-биле кестирер чери ам херек кырында төнген, ынчалза-даа сигенни кезип ап болур-ла хире черлерде ажыл үргүлчүлеп турар. Партбюронуң болгаш активтерниң саналын ёзугаар буга уннарында, тараа шөлдериниң дилиндектеринде үнген сигенни кезип, ону кургадып, сарааттап турар. Ынчаарга малчыннар ажыктардан болгаш аяннардан, ыяштар арazындан, арга-арыг иштинден сигенни белеткеп турган.

— Малчыннар дугайында чугаалаңар. Оларның ажылын дирекция биле партбюро канчаар организастааныл?

— Бисте чүгле малчыннардан тургустунган база ийи звено ажылдап турар, оларда партия бөлүү организастаан, идепкейлиг коммунистерниң бирээзи Куулар Балчымаевич Кошкар-оол удуртуп турар. Ол дээрге масса ортузунга партийжи организакчы ажыл чорударынга мергежээн, дуржулгалыг коммунист.

Мал чеминиң белеткелиниң үезинде тур тургустунган партбөлүктер сигенчилерниң ортузунга политиктиг ажылды чорудуп, лекция, беседаларны эрттирип, күш-ажылды организастаарынга болгаш сагылга-чурумну быжыглаарынга бригадирлерге болгаш звено удуртукчуларынга дээштиг дузаны көргүзүп келгенин демдеглезе чогуур.

Ооң тодаргай чижээн Куулар Кошкар-оол удурткан партбөлүктүң ажылындан көрүп болур. Сиген-ширбиил ол хире чегей турбуже, бо хүннерге чедир 10—16 тонна чедир тус-тузунда сигенни белеткеп апкан малчыннар ам 13 чедип турар.

Оон аңгыда суурда чурттап, ажылдап турар кижи бүрүзүнге сигенни ыяап-ла белеткээш ажыл-агыйга дужаар даалганы берген. Көдээ интеллигенция болдунар-ла арга-биле дузаны чедирген. Ылаңгыя ында школа башкыларынга совхозтуң дирекция болгаш партбюро улуу-биле өөрүп четтиргенин илередип турар.

Август 13-те партбюронуң планын ёзугаар ажылдан хостуг үеде партияның ажык хуралын эрттирип, аңаа мал чеминиң белеткелин бүгү тала-биле сайгарып көрген. Бо ажылды баштап турар партбөлүктүң удуртукчузу Куулар Кошкар-оол коммунистерге отчедун берип, дыңналыг кылган.

— Дадар-оол Берзинович, мал чеминиң белеткекчилериниң арасында социалистиг чарышты организастаанынар дугайында чүнү чугаалап болур силер?

— Бо айның 14-те сигенчи звенолар арасында чарыштың беш хонуктап үндүрер түңнелин үндүрдүвүс. К. И. Түлүш удурткан партбөлүктүг звенону эң эки көргүзүглүг деп санаан. Ол звенога болгаш тус-тус мурнакчыларга партбюронуң, дирекцияның шилчиир Кызыл тугун, өртектиг шаңналдарны тывыскылаан. Допчузу-биле чугаалаарга, бо талазы-биле чарыштың бисте ажылдап кылдынган негелделери чогумчалыг. Чижээ, бир эвес бригада беш хонук иштинде 100 тонна хире сигенни белеткеп аптар болза, аңаа бир хойну шаңнал кылдыр немей бээр дээш оон-даа ыңай чүүлдер бар...

Беседаның түңнелинде партбюро секретары шамбалыгжылар малга чем белеткээр талазы-биле сөглээн сөзүн ээлеп шыдаар дээрзин бүзүретти.

Ховуже үнүпкен

Комсомолчу Александр Христолюбов — С. Тока аттыг совхозтуң мурнакчы механизатору. Ол чайын чер чарыкчыларының республика конкурузунга киришкеш, чемпион атты бүзүрелдиг чаалап алган.

Күскү тараа ажаап алыышкынынга белеткелди ол эки чорудуп, аныяк механизатор бодунуң комбайнын бүрүн септеп доозупкан. Ам ол чаа дүжүттүң тараазын ажаар дээш эш-өөрү-биле шөлче үнүпкен.

ЧУРУКТА: А. Христолюбов комбайнын база катап хынап тур.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

ДҮЖҮТ АЖААЛДАЗЫ ЭГЕЛЭЭН

Бистиң республиканың тараалаң ажыл-агыйларының бирээзи, Кызыл районнуң «Тиилелге» совхозтуң ажыл-ишчилери тоску беш чылдың доозукчу чылында 16 муң гектар тараа культураларын, ооң иштинде 13.500 га кызыл-тасты тараан.

Совхозта тараа ажаап алыышкынын бир дугаарында Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры В. О. Янчаттың удурткан бригадазы эгелээн.

Баштайгы хүнде он ийи комбайн ажаалдаже кирген. Агаар-бойдустуң таарымча чок байдалындан тарааның сывы кыска болган. Дүжүттү ажаары берге болуп турар.

Дүжүт ажаалдазынче дуржулгалыг комбайнерлерни киирген. Оларның бирээзи «Сибирякттың» башкарыкчызы Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутады комсомолчу А. Ангыр-оол эрткен сезонда 360 гектар чериниң тараазын ажаап, бердинген онаалданы ажыр күүсеткен.

Баштайгы хүннерде комбайнерлер бир гектардан ортумаа-биле 2-3 центнер дүжүттү ажаап ап турар.

Совхозтуң дирекциязы дүжүт ажаап алыышкынын бөлүктеп ажаар арга-биле чорударын планнаан. Шак ынчаар ажылдаары таарымчалыг болурун эрткен чылдың дуржулгазы көргүскен. Бо чылын ийи механизастаттынган звенону тургускан. Бирээзинде-ле 20 комбайнны, 10 автомашинаны быжыглаан.

Ажыл-агый бо чылын 3,5 муң тонна үрезинни, ол хире мал чеми тарааны белеткеп алыр ужурлуг. Үнген тарааның байдалын алырга ону хандырып болуруның аргазы бар. Ынчангаш механизаторлар кыска сыптыг-даа болза, тарааны чидириг чокка ажаап алыр сорулганы салгаш, кызымак ажылдап турарлар.

Ажаап алдынган баштайгы тараа совхозтуң төп шанында дүшкен. Ында 40 хире кижи ажылдап турар.

Совхозтуң шөлдеринде тараа ажаап алыышкынының ажылы хүн келген тудум-на калбарып турар.

Бистиң корр.

ТРАНСПОРТЧУЛАР БОЛГАШ АЖААП АЛЫЫШКЫН

Көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының эң харысалгалыг, оларның чылда кылган ажылын түңнээр үе—дүжүт ажаап алыышкыны республиканың чамдык районнарында эгелээн. Доозукчу чылдың дүжүдүн массалыы-биле ажаап эгелээринге чедир санныг хонуктар арткан.

Көдээ ажыл-агый продуктуларын ажаап алыры болгаш оларны сөөртүрү Сибирьниң байдалынга эң кыска хуусаала эртер. Ынчангаш ол үениң дургузунда ында ажылдап турар автотранспорттуң чогумчалыг ажылдаарын чедип алыр ужурлуг. Ажаалда кампаниязында хаара туттунган автотранспорт чамдык үрелиишкиннерге таваржып, ону эдеринге хөй үе-шак чарыгдаттынып турганын эрткен чылдарның дуржулгазы көргүскен болгай. Ону болдурбас төлээде, шимчээр составты тараа сөөртүрүнге ыяк белеткээр, автоколонналарны кожуп чоруур септелге мастерскаялары-биле, артык кезектер, агрегаттар-биле болгаш бедик мергежилдиг септекчилер-биле хандырары чугула.

Бо чылдың дүжүдүн ажаажыры-биле республиканың транспорт болгаш үлетпүр бүдүрүлгелеринден 850 автомашина көдээниң ажыл-ишчилеринге дузалажыр. Ол техниканы августуң 15-те бүрүн белеткээн турарын «1975 чылдың дүжүт ажаап алыышкынын болгаш көдээ ажыл-агый продуктуларын белеткээрин хандырар хемчеглер дугайында» СЭКП обкомунуң бюрозунуң болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалында айыткан.

Ынчалза-даа ажаалдага киржир техниканы септээрин, оларны артык кезектер-биле болгаш шывыг материалдары-биле хандырарын чамдык автоажыл-агыйлар шүшпен чорудуп турар. Ылаңгыя Кызылдың 1, 2, 3 дугаарлыг автотранспорт бүдүрүлгелеринде бо ажылды четпес организастаанындан дүжүт ажаалдазынга киржир автомашиналарның чүгле 70 хуузу белеткеттинген.

Техниканы дүжүт ажаап алыышкынынга болгаш көдээ ажыл-агый продуктуларын сөөртүрүнге белеткээринге кылыр ажылдар ам-даа хөй. Тараа төгүлбезин-биле автомашиналарның, кожугларның кузовтарын ылаптыг септээр, аңаа бичии-даа дыдык турбас ужурлуг. Ооң-биле чергелештир тараа сөөртүр машина бүрүзү 2 брезент-биле хандыртынган турар: бирээзин тараа адаанга салыр, а өскезин шывыт кылдыр ажыглаар.

Дүжүт ажаалдазынга киржири-биле районнарже баар автомашиналар, кожуглар автоажыл-агый чериниң тускай комиссиязын эртер. Ол машиналар тараа сөөртүп болур бе, артык кезектер-биле хандыртынган бе дээрзин аңаа тодараткаш, оларга техниктиг белениниң дугайында тускай паспортту тыпсыр. Ажыл-агыйларже чорудкан автотранспорттуң үзүктел чок ажылдаарын хандырары-биле тус-тус автоажыл-агыйлар ол черлерже кожуп чоруур септелге мастерскаяларын чорудуп, кайы бригадаларны оларның эргип хандырарының графигин тургузар. Дүжүт ажаалдазының үезинде автомашиналарның кол үрелиишкиннерге таваржып болур артык кезектери-биле ол мастерскаяларны бүрүн хандырар херек. Оруктарның эки кылдынмаанындан автомашиналарның шимчедикчилери, соңгу өзээ, дамчыдыкчылар коробказы болгаш өске-даа кезектери үрелиишкинге кол таваржып турганын эрткен чылдарның дуржулгазы көргүскен.

Ажаап алыышкынның чогуур үезинде доозарынга чолаачыларның ажыл-ижин шын организастаары, оларның чурттаарынга, ажылдаарынга таарымчалыг байдалдарны тургузары эргежок чугула.

Чаа дүжүттү чолаачыларның чидириг чокка сөөртүрүнге кол чүүлдерниң бирээзи — шаңнарже, хову бригадаларынче баар оруктарны көвүрүглерни эки байдалга тургузары болур.

Дүжүт ажаап алыышкынының үезинде чолаачылар ортузунга чарышты организастаары, оларга моральдыг болгаш материалдыг идиг бериишкинниң хевирлерин чогумчалыг ажыглаары ажыл-иштиң чедиишкинниг болурунга улуг идигни бээр. Ол чарыштың негелделери ам ажылдап кылдынган турар болгаш автоажыл-агый бүрүзү тиилекчилерге тыпсыр акша шаңналдарын, шилчиир вымпелдерни белеткеп алыры чугула.

Доозукчу чылдың дүжүдүн ажаажыры-биле чорудкан автомашиналарның болгаш кожугларның соксаал чок ажылдаар чоруун хандырып тургаш, алган социалистиг хүлээлгелерин эрестиг күүселиринге транспортчулар бүзүрелдиг.

Ф. КРУГОВОЙ,

Тыва автотранспорт эргелелиниң начальнигиниң оралакчызы.

НОГААН МАССА МАНААШ...

Витаминниг сиген далганы болбаазырадыр агрегат бичии ажылдап чоруй соксай берди. Саазын шоодайларда сиген далганы савалап турган ийи ажылчын база дыштанып олуруп алды. Мастер Валерий Мирошников агрегатче люцернаның ногаан массазын шууштурар транспортерну ыңай-бээр шимчеди иткилээш, ында ызырнып чыдып калган сигенни холу-биле уштап соп тура чугаалай-дыр:

— Ажылывыс улуг-ла шуудавайн тур. Витаминниг сиген далганы белеткээринге херек ногаан массаны кезеринге КУФ—1,8 дээр машинаны ажыглап турар бис. Баштай ажылдап эгелээнивисте ногаан массаны эки хээндектеп кылбайн эккеп тургулаан. Люцерна кестирип турар механизаторлар ук машинаны ногаан масса хээндектеп, үүрмектээринге ыяк таарыштырып албаанындан люцерна колдуунда-ла узун сыптарлыг кээп турду.

— Ындыг ногаан масса эки болбаазыраттынмас-ла ыйнаан?

— Ынчанмайн канчаар. Бодур бо. Чамдыктары транспортерга тырлып чыдып аар. А агрегатка барганда үүрмектелип чадап тургаш-ла, хей-ле кургап, изээш, өртени бээр чүве-дир...

Таңдыда Тока аттыг совхозтуң витаминниг сиген далганы белеткээр агрегатта ажылдап турар ажылчыннары планнаттынмаан «дыштаныылганы» бола кыла бээр. Ооң кол чылдагааны—ногаан масса кестирип турар тракторларның үргүлчү үрелип, ажылдавайн баары. Ынчангаш бир, ийи, чамдыкта үш-даа хүн ажылдавайн аңаа олуруптар. Ооң хараазы-биле ында күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү дыка чавыс. Агрегатта ийи ээлчеглиг сес кижи ажылдап турза-даа олар чамдык хүннерде 2,5 тонна норманың орнунга 520—600 кг витаминниг сиген далганын бүдүрүп турганнар. «Ногаан масса чокта агрегатты куруг-та ажылдадыр эвес, ону манап орар улус тур бис. Ажыл чок хүннер хөй болган. Ам та кажан келир» деп, ажылчын Валентина Комиссарова хомудай-дыр. Ол кончуг шынныг хомудал. Мен аңаа чорумда адаанда транспортерлуг кузов шуут куруг турар чораан.

Бир эвес агрегат үзүктел чок, долу күш-биле ажылдап турган болза, совхоз 220—230 тонна далганы кылып аптар турган. Олар 320 тонна витаминниг сиген далганы белеткээр планының чүгле 130 тонназын бүдүрген. «Мындыг байдалдыг турар болзувусса, кышка чедир ажылдаар бис ыйнаан» дээш шаң эргелекчизи Александр Николаевич Николаев багайтыр каттырып катты.

Шынап-ла ындыг. Амгы темпиден уштунмайн шак ынчаар ажылдаар болза, Тока аттыг совхоз баштайгы хар дүшкүже чедир сиген далганы белеткээр апаар. Ол ажылды шуудадып, тракторларның үрелир чоруун болдурбазынга, агрегатты долу күш-биле ажыглаарынга улуг дузаны совхозта улусчу контролерлар көргүзер тургаш, чүге аңаа киришпейн турарыл?

Бо айтырыгга харыыны совхозтуң тускай эртемниглери база бээр ужурлуглар.

Ш. ДОРЖУ.

ПЛЕНУМ

Партияның Тожу райкомунуң пленуму болуп эрткен. Аңаа «Партияның Тамбов область организациязында шүгүмчүлелдиң болгаш бот-шүгүмчүлелдиң байдалының дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалынга холбаштыр районнуң партия организациязында шүгүмчүлелдиң болгаш бот-шүгүмчүлелдиң байдалының дугайында айтырыгны чугаалашкан. Бо талазы-биле илеткелди партия райкомунуң бирги секретары эш **С. К. Орус-оол** кылган.

Чугаалашкан айтырыгның дугайында доктаалды пленум хүлээп алган.

Пленумга организастыг айтырыгны чугаалашкаш, СЭКП Тожу райкомунуң ийиги секретарынга эш **Ч. А. Удумбараны** соңгаан.

КЫЗЫМАК ИШЧИ

Ондар Хүрбээ Тока аттыг совхозка дөрт чыл мурнунда малчыннап эгелээн. Бо арада ооң көргүзүү чыл бүрүде улам-на бедип келген. Кежээ, кызымак хойжунуң кодазында 680 баш хой бар. Эрткен кыш берге-даа болза, Ондар Хүрбээ хоюн хүр ажырган.

Тоску беш чыл планының доозукчу чылында төрүүр 100 хойга онаалтыр 90 хураганны доруктурарын хүлээнген мен — деп, хойжу чугаалап олурар.— Сөзүмге ээ болуп, 90 хураганны менди алдым. Хой бүрүзүнден 3,5 кг дүк алыр тургаш, 4 кг кылдыр күүсеттим.

Кежээ хойжу бодунуң күжү-биле ниитиниң малынга 5 тонна сигенни кезип белеткээрин база хүлээнген. Ол ам 3,5 тонна сигенни кезип сарааттаан.

О. ОПЕЕН.

ТЫВА АССР-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНИҢ ЧУРТ ҮЛЕТПҮР ЭРГЕЛЕЛИН ТУРГУЗАР ДУГАЙЫНДА

РСФСР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң доктаалы болза:

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Чурт үлетпүр эргелелиниң тургусканын бадылаар.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы М. ЯСНОВ.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Х. НЕШКОВ.

Москва, 1975 чылдың август 12.

РЕПОРТАЖ

ЧУРТТАКЧЫЛАРНЫҢ ӨӨРҮШКҮЗҮ

Бүгү чүвени кижиге, ооң чаагай чоруунга бараалгадыр—СЭКП-ның ленинчи политиказының кол угланыышкыны ындыг. Чоннуң амыдырал-чуртталгазын улам экижидер дээш партияның ада-сагыш салыышкынының ачызында совет тудугжулар эрткен 4-5 чылдарда 436 миллион дөрбелчин метр чуртталга шөлүн ажыглалга киирген, а бистиң республиканың чону эрткен 4 чылдарда чүгле чуртталга шөлүн безин 300 муң дөрбелчин метрге алган. Чоннуң амыдырал чурттылгазынче кайы хире улуг кичээнгейни угландырып турарының чүгле каш чижектери мындыг-дыр. Аңаа дүрүм ёзугаар чоргаарланыр бис.

Ийи дакпыр орденниг аныяк Тыва АССР-ниң найысылалы Кызыл хоорайның шапкын хөгжүлдези, күш-ажылчы базымнары оон чурттакчыларын өөртүп турар. Кайыже-даа көөрге тудуглар-ла тудуглар. Чаңгыс аай төлевилел ёзугаар чаагайжыды туттунган 5-5 каът чуртталга бажыңнарының тудуглары удаа-дараа ажыглалга кирип, хөй-хөй кызылчыларның өөрүшкүзүн хайныктырган.

Хоорайның 4 дугаар микрорайону. Доозукчу чылда бо кварталга элээн эвес чуртталга бажыңнары ажыглалга кирген. Оларның бирээзи—96 аал иштии чурттаар бажыңны ажыглалга киирери-биле күрүне комиссиязы хүлээп алган. Ынчангаш 3 хонук бурунгаар бо чуртталга бажыңының ээлери көжүп кирип эгелээн. Оларның өөрүшкү-маңнайын чүге деннээр! Бажыңның ниити эжииниң баарында шөлчүгешке эт-сеп чүдүрген машиналар-ла хөй. А оон соонда ээлчег манааннары база хөй—дизе чыскаалыпкан тургулаар.

Бажың херекселдерин машинадан дүжүрүп турган өөрүшкүлүг чурттакчыларның аразы-биле эрткеш, ийиги каъттың 35 дугаарлыг квартиразының медээзин базыптарымга, Кызылдың алгы заводунда дүк дыдар машиналар машинизи, коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы Очур-оол Алавастаевич Ооржак эжиин ажыткаш, чаа квартиразынче чалай-дыр.

— Заводувус чөөгүнде ниити чуртталга бажыңының бир өрээлинге хөй чылдарда чурттадывыс. Өөреникчи уругларлыг-даа улус бис, сыңышпас бергези аажок чорду. Ам шуут магалыг-дыр: шупту чүве белен. Өөм ээзи Мария Монгуш-овна база заводка хөй чыл ажылдаан, ам пенсионер кижи. Бөдүүн ишчилер дугайында шак мындыг сагыш салыышкынны чүгле Советтер чуртунда дээрзинге канчап чоргаарланмас, аңаа өөрүп четтирбес боор,— деп бо ажылчын өг-бүлениң кежигүннери сеткилиниң ханызындан чугааладылар.

— Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчизи, инвалид-даа болзумза, аныяк республикавыстың чечектелиишкини дээш оон культура амыдыралынга киржип чор мен. Бо чаа бажыңдан 3 өрээлдиг квартира алдым, оон бирээзи—ажылдаар мастерскаям болур. Партиямга, чонумга улуу-биле четтирдим —деп, чурукчу И. П. Туренко чугаалай-дыр.

Чурттакчыларның өөрүшкүзүн деңге үлежип, оларга байыр чедирбишаан, 46, 53 дугаарлыг квартираларга база кирдим. Оларның чурттакчылары «Саян» универмагтың электриги Ондар Доорукай, чер ажылдары кылыр тудуг эргелелиниң дашчызы В. Григорьева болгаш оон-даа өске чурттакчылар чоннуң чурттылгазын улам экижидер дээш партияның ада сагыш салыышкынынга харыы кылдыр улам эки ажылдаарын хүлээнип турарлар.

М. КАЛЧАН.

СӨЗҮН ЭЭЛЭЭННЕР

Краснодар край. Кущевск районнуң «Новомихайловский» совхозунда Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Борис Антонович Пономаренконуң комбайнерлер звенозу сөзүн ээлээн. Барык-ла бүдүн хонук иштинде ээлчежип ажылдап тургаш, «Колос» комбайнга алды механизаторлар 33670 центнер тарааны бастырганнар. Ол болза коллективтиң Донда «Московский» совхозка комбайнерлерниң Бүгү-эвилел чарыжынга ат салган керээзинде хүлээлгезинден 3670 центнер хөй.

Амгы үеде механизаторлар машиналарның ийи дугаар түлүк ажылга — кукуруза. рис болгаш тарымал тоорук шөлдеринге ажылга белеткеп турарлар.

ЧУРУКТА (оң талазындан солагай талазынче): комбайнер дузалакчылары Н. Муро, А. Пономаренко, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры, звеночу Б. Пономаренко, комбайнер Н. Кузьменко, комбайнер дузалакчызы Е. Пономаренко болгаш комбайнер А. Дудич олар-дыр.

(СЭТА-ның фотохроникасы).

БОТТАҢНААР ХОЙЖУ

«Шекпээр» совхозта партком секретарынга душкаш, бүдүрүлгеде кызымаккай ажылдап турар коммунист мурнакчылар дугайында сонуургаан мен.

— Куулар Содунам чайын, күзүн өг хереглевес, боттаңнап хөй кадарар, ынчангаш малы кышты хүр, менди ажар, бедик көргүзүглерни чедип ап келген малчын — деп, партком секретары Василий Моңгуш сеткилиниң ханызындан мактады.

Район Советиниң ээлчеглиг сессиязы болуп турган. «Бо-ла болгай, бир чугаалап олурганым малчыным» — деп, күү костюмунде орден, медальдар кадап алган, элээн назылай берген хире акый-биле партком секретары мени таныштырып кагды.

— Малчыннааш, ам 30 ажыг чыл болуп тур мен, МЧАЭ тургустунуп турда-ла малчын болуп, барык дөрт чүзүн малды дөгерезин кадарып келдим. Тодаргайлаарга: инек фермазынга 8, чылгычылааш — 8 чыл болгаш, ам хойда — 15 чыл ажып тур мен — деп, Куулар Даржаевич намдарын кысказы-биле таныштыра каапты.

Ажыл-ижин, амыдырал-чуртталгазын айтырып, сонуургаарымга, чугаалап олурда кижи демдеглеп ап четтикпес хире чугаакыр кижи болду. Сөөлгү дөрт чылда ооң көргүзүү чүс башка онаашттыр чүстен өрү хураганнарны ап, дүк планын база үргүлчү ажырып келген. Бо эрткен берге кыштан оон дээре болган малчын Аянгатыда чок болган. Төрээн 275 хоюндан 275 хураганны ол камгалап ап, хүлээлгезин ажырган. Совхозтуң Биче-Тей салбырынга кыжын оът чедишпестеп, шээр мал чудамзырап эгелээн. Чамдык коданнарны өскээр көжүрүп, а бир чамдыктарынын шыырак кадарчыларга үзүп турган. А Куулар Даржаевичиниң коданынга 89 баш дөтпени хоюу-биле кады азыраар кылдыр эккеп каан. Малчын оон чаңгыс-даа башты хоратпайн азырап, менди кыш ажырган.

Ооң кыштаа Аянгатының Кылбыштыгда. Ында ол ам 15 чыл улаштыр кыштаглап турар болгаш малды кыжын канчаар одарладырын пат билир.

— Малдың хүр менди болурунуң бир чылдагааны, оларны эки семиртип, одар-белчиирни таарыштыр кадарарында. Чазын, чайын, күзүн өг бажым каапкаш, боттаңнап, хоюмну сүрүп алгаш, чер одарладып, одар солуп чоруп бээр кижи болгай мен. Мынчаар одарладырга хой база өөренип, күш кирип, семирииринден-даа хөлчок боор-дур. Ооң-биле кады мал чемин четчири-биле база белеткеп ап турар мен. Бо бүгү кандыг-даа кышты хүр ажарының магадылалы — деп, ол чугаалап эгеледи.

Партком секретарының «Боттаңнап кадарар хойжу болгай» деп чугаазы шын болду. Чай боорта тайга кезип өдагланыр, күзүн тараа хоорзуннарынга боттаңнап кадарар малчын болду. Ол ам аъдынга күш хүнезинин белеткеп алгаш, майгының дергилээш, Аянгаты бажы Узун-Кара-Суг, Шокар-Тайга, Чаа-Каът деп черлерни дээскиндир хоюн кадарып чоруп турар. Мынчаар кадарып караактаарга малдың хураганы бот-кур, дүгү чаагай бөлбастың аргазы чок.

Аңаа чаъс чаап кээрге, малчынның улуг пөштер адаанда тудуп алганы кажаалары бар, хоюн ынаар кирре бээр. Ол ынчап хоюн кадарып чораш, орук чоогу, аърга иштинде оймактардан сигенни кезип белеткеп ап турар.

Кыштаанын чанында ийи га черде суланы суггарып тургаш, чазын тарып алган болду. Ынчангаш чыл бүрүде 15 тонналдан эвээш эвес сигенн, суланы ол белеткеп ап келген. Чазын кыштаандан кежерде, он тонна өдекти бөлгеш, кажаазын ол бүрүн септеп белеткеп каан.

К. Содунам 1941 чылдан бээр партия кежигүнү. Ол аныяк кадарчылар ортузунга ажыл чорудар партийжи даалгалыг. Бодунуң байлак дуржулгазын аныяк малчыннарга ол үргүлчү дамчыдып берип, ылаңгыя эртен, кежээ хойну үндүрерин, оларның багайларын сигеннедирин, одар-белчиирни солуурун, чаш хураганнарны ажаарын, өске-даа хөй-ле чүүлдерни кожалары аныяк малчыннарга ол чугаалап берип келген.

Куулар Даржаевич партияда-даа, малчыннар-даа хуралдарынга хойнуң баш санын өстүрер дугайында чедер-четпестерни илередип, ажыктыг санал-оналын берген турар. Ооң-биле кады мал ажылында харысалга чок чамдык эштерни ол чидии-биле шүгүмчүлеп, четпестерге удур хайыра чок демисежип чоруур. Бо бүгүнү ап көөрге, ол болза коммунист кижиниң хүлээлгези дээрзин ооң дөрт медереп билип турар ужуру-даа ол.

Мал бажын өстүреринге улуг ачы-хавыязы дээш, Куулар Содунамны партия болгаш чазак бедии-биле үнелеп, ону ленинчи юбилей медалы-биле база «Хүндүлелдиң Демдээ» орден-биле, а чоокта чаа «Күш-ажылдың хоочуну» деп медаль-биле шаңнаан.

Х. МОНГУШ.

Коммунист дугайында чугаа

4000

Саанчының ажыл-ижи-биле таныжып тура, улуг орус эртемден И. П. Павловтуң: «Сүт дээрге, бойдустуң бодунуң белеткээни кайгамчык магалыг чем» деп сөстерин бо-ла сактып кээр бис. Бисте эң үнелиг, өскээр чугаалаарга, эм болур ол чемни саап берип турар кижилерниң бирээзи Тамара Матина. Ооң ады, республиканың саанчыларының лаңзызын парлаан солуннарда мурнуку одуругга бо-ла чоруур.

...Ооң алыс төрүттүнген чурту шаандагы Хараал алдын уургайы, аңаа алдын тывыкчызы ажылчын кижиниң өг-бүлезинге ол 1939 чылда төрүттүнген.

— Ачавыс шагда-ла мөчүп калган, ававыс 7 уруглуг чааскаан арткан. Ынчангаш боттарывыс биче чажывыстан тура-ла ажылга чаңчыгып, өскүстүң берге чолун база чурттап эрткен бис. Бодум ол өг-бүлениң дөрт дугаар уруу мен — деп, Т. Матина чугаалап турар. Хараалга турган бүдүрүлге черин хагган соонда, ооң авазы өг-бүлези-биле Бии-Хемге ынчангы «Искра» колхозка көжүп келген. Авазы фермага саанчылап эгелээн. Иезиниң ажылынга дузалажып, ооң саггаан инектерин ажаажып, чемгержип, Тамара бичиизинден тура-ла ажылга чаңчыгып калган. Ынчангаш чеди классты доосkaш-ла фермага, авазының чанынга ажылдап кирген. Баштайгы үеде шөлээлээн азы аараан саанчыларны солуп ажылдап турган. Ксения Кузьминовна уруунга бодунуң мергежилин шыдаар-ла шаа-биле дамчыдып берип, ооң эрес-кежээзин көргеш, «уруум, шынап-ла ёзулуг саанчы болур эвес бе» деп ооң сеткили өөрүп чораан.

Хып дээн аныяк кыс 19 харлыг Тамара Матина 1958 чылда саанчылап, амгы алдаржаан ажылынга ынчаар кирген. Чыл эрткен тудум-на кижиниң онаашкан ажылынга мергежили бедиир, дагның бедиинче үнерге, талыгырдан бээр улам-на көстүр дег, ол ажылдың чаа чүүлдери, чажыттары, ажыктыы улам-на илерээр, сеткил ханып, бодунуң ажылын чоңга ажыктыын көргеш, кижи таалаар апаар болгай. Тамара Ивановна база ындыг. Мурнунда ол бир кезек үеде «Саян» совхозка база саанчылаан. Аңаа Коммунистиг партияның хүрээлеңинге кирген.

Аңаа элээн каш чыл ажылдааш, бодунуң күш-ажылчы оруун эгелээн чери — Туран фермазынга кээп ажылдай берген. Матина удаваанда коллективиниң эң тергиини апарган. Ол чүгле оон эвес, харын бо бирги чартык чылда 2158 литр сүттү саггаш республикада бирги черге кирип, рекордту тургускан. Матина 1973 чылда саанчылар конкурузунга бирги черни ап, электри-биле инек саарының республика чемпиону болгаш, зона маргылдаазынга Тываның адын камгалап, 37 кижи киржикчилиг конкурска сес дугаар черни ап, шаңнал-макталга четкен. Зона маргылдаазынга ёзулуг мастер саанчылар келири чугаажок болгай. 1974—1975 чылдарда ол Тыва АССР-ниң саанчылар конкурстарынга бирги черни албаза-даа, тергиин үш кижиниң бирээзи болуп келген.

Күш-ажылчы коммунистиң хөрээн эрес маадырлыг ажылдыжын бедии-биле үнелээниниң демдээ — орденнер, медальдар каастап чоруур...

Тывада сурагжаан «Кызыл тараачын» совхозта Туран фермазы районнуң төвүнүң дужунда бичии хемчигеш кежир турар. Хоорайдан алакы көвүрүг-биле кешкеш, бар чыларга, кедээр талаже үнген кудумчу бар. Мал кажаалары биле чуртталга бажыңнарын аңгылап турар кызыгаары ол. Оң талазында кыдыында чаа тудуг — инекти тургузу семиртип азыраар шөл ол. Оон ынай кедээр кажаалар-ла хөй. А солагай талада кол кудумчунуң доораз бедирлешкен черинде саглаң ногаан ыяштар бүргээн улуг бажың бар. Республиканың тергиин саанчызы найыралдыг өг-бүлези-биле ында чурттап турар.

Аңаа чоокта чаа чордувус. Дүъш үези чүве. Херим даштында чудуктар, манзалар чыып каан, оон кырында база хериминиң ындыы талазында бичии оолдар, уруглар чыылган, чаптанчыы кончуг ойнаан, хөөрешкен турлар. Оларның бирээзи эрессимээр шинчилиг оол авазын кыйгыра каапты.

Тамара Ивановна бисти бажынче чалады. Бажынның арыг-силии ааҗок, даштыгаа чораан кижи идик-биле оон шалазын базары безин дыка эпчок. Бичии уругларның сонуургаачалы аайлыг эвес, бистиң соовустан сектүп-ле кирдилер. Ону ажыглай тырттып алгаш:

— Уругларыңар кажыл Тамара Ивановна? — дидивис.

— Дөрт ийин. Улгаткан улус бо — деп, саанчы тайылбырлады. Улуу Наля Туран ортумак школазының 10 клазынга, оон бичези Любазы 7, Наташазы — 3-кү, а эң хеймери — Костязы 2-ги класска баар. Шуптузунуң өөредилгези шыырак. Ада-иезинге дузалажып турар. Ада-иези кандыгыл, уруглар база ындыг болур деп чугаалажырывыс база дөстүг-ле болгай.

— Бистиң ававыс шыырак саанчы кижи. Ававыска дузалажып турар бис. Мен хүндүс баар, а угбам Наля эртен барып дузалажыр — деп, Люба хөөрей-дир.

Тамара Ивановнаның ийи уруу аңаа бо-ла дузалажыр, хол-биле база агрегат-биле инектерни сагжыр. Чогум ынча хөй инекти олары мурнунда кайызы-даа сагбаан чүве-дир.

— Саанчының ажылынга чүге ынчаар хандыкшылдыг апарган силер, Тамара Ивановна? — деп чугааны улам-на өөскүттүм. Ол боданмайн-даа:

— Малга дыка-ла ынак кижи мен — деп харыы ындыг болду. Чоокта чаа Тамара Ивановна кестирип эмнеткеш, бюллетеньнеп турган безин сегээлек хирезинде-ле инектерни сагынгаш суурдан ырак фермага барып чеде бергенин бодап көрүнер даан. Чүү дээр силер, инектери оон ыдын дыңнап кааш, эдип-мөөрежип туруп берген. Ынчан саанчының чүрээ саргып, карактарының чажы мөңгүнейнип келген...

Матинага эки уксаалыг 25 инекти быжыглаан. Амгы үеде оларның 23-үн саап турар. Өскелери соолган, удавас төрүүр. Чартык кезии аныяк инектер.

— Инектеримниң чамдыктары аарып, өскелериниң төрүүр үези-даа саадап турду. Дыка-ла сагышсырап турдум.

— Хөөрем чокка чугаалаарга бо бөлүк инектеримден чоокку ийи-бир чылдың дургузунда бирээзинге онаашттыр 4500 литрни саап болур — дидир. Саанчының күзели-даа күштүг көрбес силер бе? Удавас ол бир инектен-не 4500 литр сүттү саар бодап турар-дыр.

— Ону чедип алырда, хөй-ле чүүлдер херек. Саанчының бодундан-даа, малдың чем баазазындан-даа хамааржыр.

Тамара Матинаның ажылының дуржулгазы кандыгыл? 21 инээниң дөртүн 4 катап саар кижи-дир. Ол чүл дээрге, баштай оларны саггаш, хамык инектери доосту бээрге, база катап 4 инекти эргилер. Ооң Вечерина, Арба, Арга, Фабрика деп көнчүг сүткүр инектери бар. Арбазының дириг деңзизи 800 кг чедип турар. Хүнде 27 литр сүт бээр. Өскелериниң 22—25 литр болгулаар. Оларны канчаар чемгерип турарыл дээрзин оон айтырдывыс. Хүнде бир инекке 1 кг немелде чем бээр. Оон аңгыда 1 литр сүт дээш 300 грамм холуксаалыг чемни немей бээр. Чижээ, Арбазы өскелеринден 5 кг сүттү ардыка бээр болганда, ол хүнде 1500 грамм чемни хөйнү чиир. Фермада эрткен чылдан эгелээш, саваны янзы-бүрү чүүлдер-биле холуштур чымчады хайындырып берип турар апарганынга саанчы кончуг өөрүп, чугаалап олурар болду.

Матина фермада партия организациязының секретарының оралакчызы. Ынчангаш ниити байдалды бүрүн харыылаар.

— Ажыл-биле чугаалаарга, күш-ажылдың сагылгазы-чуруму бисте ам-даа копкак. Арагалапкаш, ажылга үнмес-даа чоруктар тургулап кээр-дир. Херээжен улус-тур бис. Чованчыг чүве. Бодумнуң-на аштерим-дир. Эш-хуузу база албан ёзузу-биле-даа чугаалажыр-дыр бис. Бир аныяк саанчыны дагдынып алгаш, ажылдап турдум. Мен-даа аараан, ол кижим арагалааш туруптарга, ажылындан хостаар ужурга таварышкан чорду. Аарываан болзумза ону кайыын салыр ийик мен — деп, коммунист саанчы хомудай-дыр. Бо фермада ажылчыннар хөй. Оларның амыдырал-чуртталгазы база бай-шыырак. Бажыңнары төп-чүткен одалгалыг, газтыг. Амыдырал байлак. Алыр акша-даа хөй.

Туран фермазында коммунистер хөй. Оларның аразындан эң-не төлептиг болгаш ажылгыр кижилерниң бирээзи Т. Матина. Четпестер-биле демиселге хол салдынып болбас дээрзин чугаалап олурду.

Бо коллектив доозукчу чылда бир инектен-не 2750 литр сүттү саап, сүт бүдүрерин 1430 тонна чедирер хүлээлгелиг. Ам чеди айларның түңнели үнген. Бо үениң дургузунда бир инектен-не 1609 литрни саар турган, ону 1651 литр кылдыр боттандырган. Саанчылардан Тамара Ивановна 2020 литрни саар планныг турган, 2501 кылдыр боттандырган. Өөрү Г. Бавуудук, М. Сат оларның көргүзүглери база эки.

... Т. Матинаның бажының долгандыр теректер, хадын, талдар сырый ногаан кылдыр үнүп келген. Салгын-сырыңга оларның бүрүлери сылдыражып, сактырга оон сураглыг ээзиниң магалыг күш-ажылын мактап ырлаан ышкаш сагындырар.

Коммунист саанчы доозукчу чылда бир инектен-не 4000 литр сүт саар хүлээлгезин күүседири-биле быжыг базып олурар. Бо дээрге, республикага рекорд-дур. Коммунистер ындыг болур ужурлуг. Ол сорукту кижи. Тываның саанчыларының социалистиг чарыжының тиилекчизи элбек-шилдиг сүт дээш күш-ажылчы маргылдажылганы баштап, СЭКП-ниң XXV съездизинге уткуштур кужениишкиннинг ажылдап турар. Ол алдар-аттаа сүрбээн. Чүрээниң айбызы-биле ажылдап чоруур бодуун ишчи-дир.

С. ХЕРТЕК.

КЕЗЭЭДЕ МУРНУНДА

Барык дөртен чыл бурунгаар, 1935 чылдың августуң сөөлгү хүнүнде, Донбасстың Ирмино дээр шахтерлар суурунга улуг болуушкун болган, ону кылган кижи бүгү чоңга сураглыг болгаш хүндүткелдиг болу берген. Баштай чүс-чүс, а ооң соонда бистиң чурттуң бүгү хоорайларынга болгаш суурларынга миллион-миллион кижилер ону эдере берген. Ол кижиниң ады — Алексей Стаханов. Ынчаарда ол үжен харлыг турган. Шахтага ол ажылдап, хөмүр-даш казып турган.

...Беш чылдың ийиги чылы, ынчаарда чаа үлетпүрнү дүрген темп-биле тургузуп, заводтарны, электростанцияларны, демир-оруктарны тудуп тургулаан. Чаа бүдүрүлгелерге хөй одалга херек турда, ол чедишпес турган. Ол чылдарда чурттуң чөөн талазынга чер иштиниң байлаан четче ажылдап кылбайн турганы-биле хөмүр-даш бээр кол чер Донбасс турган. Ынчаарга хөмүр-даш тывыжы аңаа оожум чоруп турган. Забойщиктиң ээлчегде бүдүрүкчүлүгү 6,7 тонналдан ашпас. Чаа негелделерге ол дүгүшпес. Ынчангаш ам норма эргижирээн-дир, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улуу-биле бедидер ужурлуг болгаш бедидер-даа херек дээрзин А. Стаханов бузүреткен. Августуң 31-де алды шак иштинде ажылдааш, 102 тонна хөмүр-дашты ол берген, ынчангаш ээлчег нормазын 14 катап ол ажырган. Чаа чүүлдү Стаханов ажыглаан: Стаханов чүгле тө шавар маска-биле ажылдап турган, а ооң соо-биле чоруп органнар хөмүр-даш тө шавар черни быжыглап чоруп турган. Ооң мурнунда ол быжыглаашкынны ол боду катай кылыр турган. Ам ажылды ынчаар хуваажып алганы ажылдың бүдүрүкчүлүүн улуг бедиткен.

Августуң 31-деги түңнел таварылга эвес болган дээрзин Стаханов ооң соонда каш удаа бадыткаан. Чижээ, неделя биче ажа бергенде ээлчегде 175 тонанны ол берген. Стахановту эдерген өске-даа шахтерлар база ынчалганнар. Шахтага хөмүр-даш казыышкыны улам көвүдеп, ийи катап хөй болу берген.

Стахановтуң болгаш ооң өөрүнүң ол чедиишкиннерин солуннарга бижип, радиога дамчыдып эгелээн. Ол чорук ол эгелээшкинни бүгү чуртка нептередир арганы берген. Стаханов шимчээшкини улус ажыл-агыйының бүгү адырларынга, бүгү үлетпүр бүдүрүлгелеринге, колхоз, совхозтарга нептерей берген. Машина тудуушкунунга чаа ёзу-биле ажылдаарының эгелекчизи Горькийниң автомобиль заводунуң дарганы Александр Бусыгин болган. Москваның бир заводунуң фрезеровщиги Иван Гудов станок тудуунга баштайгы стахановчу апарган. Ээлчег нормазын ол 410 хуу күүседи берген. Пөс-тээвы үлетпүрүнге күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң эгелекчилери Ивановонуң пөсчүлери Евдокия болгаш Мария Виноградовалар болган. Олар болза делегей практиказынга бир-ле дугаар 100 станокка, оон 144-ке, алактың сөөлүнде — 216 станокка ажылдай бергеннер.

Улус ажыл-агыйының бүгү адырларынга ынчап барган. Күш-ажылчы коллектив бүрүзүнге эрги нормаларны дидими-биле сый шапкаш, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер талазы-биле үлегерлиг кижилер тыптып турган.

Стаханов шимчээшкини кайгамчык улуг ужур-дузалыг болган, чүге дээрге ол болза, ниитилел күш-ажылының бүдүрүкчүлүүн бедидериниң талазынга калбарган, а В. И. Ленин күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн чаа ниитилел тургузуунуң тиилээринге эң-не кол, эң-не чугула фактор кылдыр санап турган болгай. 1935 чылдың августуң үстүнде айытканывыс хүнден бээр дөртен чыл эрткен. Ол чылдар дургузунда бистиң экономикавыс таныттынмас кылдыр өскерилген. Стахановтуң ажылдап турганы хөмүр-даш төге шавар маска музей стендизи болу берген. Амгы үениң бедик бүдүрүкчүлүг агрегады — хөмүр-даш комбайны ону солаан.

Үениң холбаазы черле тудуш болур. Бистиң чурттуң хөгжүлдезиниң амгы чадазында ырак эвес эрткен үениң демдектери база бар. Социалистиг чарышта, коммунистиг күш-ажыл дээш шимчээшкинде үжен чылдарның ортаакы болгаш төнчү үезиниң стаханов шимчээшкининиң демдектери көстүп турар. Стахановчулар-биле бир дөмей, бүдүрүлгениң амгы мурнакчылары, чарыштың киржикчилери күш-ажылды медереллиг көрүп турарлар. Массаның чогаадылгазы боол турган стаханов шимчээшкини болза, амгы үениң социалистиг чарыжы-биле бир дөмей, чайгаар таварылга эвес болган. Ол болза организастыг чорукка даянып турган, ооң чүрээ — коммунистер турган. Шахтаның партия организациязының секретары Константин Петров Стахановтуң рекордтуг ээлчээн организастаан, ол болза күш-ажылды чаазы-биле организастаар дугайында администрациядан чөпшээрелди чедип алган.

Коммунистер, партия организациялары, бүдүрүлгелерниң удуртукчулары стаханов шимчээшкининиң киржикчилериниң инициативазын деткип, оларга эргежок чугула байдалдарны тургузуп берип, оларның ажылынга идигни берип турганнар.

...Стаханов шимчээшкининиң эгелекчилериниң салым-чолу кандыг болганыл? Олар ам кайда, чүнү кылып турарыл?

Оларның хөй-хөйү дээди өөредилге черлерин дооскан, бүдүрүлге удуртукчулары болу бергилээн. Алексей Стаханов Донбасста, шахтада кол инженерниң оралакчызында ажылдап турар. Пөсчү Мария Виноградова — инженер. Фрезеровщик Иван Гудов — пенсиялаан. Чоокта чаа политиктиг номнар үндүрер чер ооң номун парлап үндүрген, ында ол бодунуң амыдыралын чугаалап турар.

Павел ШАРИКОВ,
ПМА-ның корреспондентизи.

Хоочуннарның үлегери

Моңгуш Коштайның хары алданга чүгле ийи, а Ооржак Дамбаанын — чаңгыс чыл четпес. Ол хире үе иштинде олар чеже үүле-херекти бүдүрүшпээн, чонунга бараан болбаан дээрил. Назыны улгатса-даа, оларның ажыл-ижи өскелерге, ылаңгыя аныяктарга үлегерлиг.

Чер ажылының культуразы, оон бедик дүжүттү өстүрүп алыры дээш демиселчи ол ирейлер чүгле «Барлык» совхозта эвес, харын Барыын-Хемчик районда безин сураглыг апарган.

Хөндделеңниң Ак-Даг, Алаак ол ынчаар 200 гектар арбайның болгаш чиңге-тарааның амгы үнүжү мактанчыг. Хоочун тараажылар ол харылап турар участогунга бо чайгы суггарылганың ийи ээлчеглерин чогуур өйүнде чоруткан.

Ажылдың бүдүнгүрү, эки шынары дээш олар кол күчээнгейни салып келген. Суггарган черинге шокарлар артырар, хөөлбектеп мөөннедир таварылганы олар болдурбас, сугну халас агыспас. Ак-Даг биле Алаак аразында таарымчалыг кылып алган «тал өргээлиг», олар чүгле хүнезиннеп чанардан өске, сезон үезинде ол чадырынга турлагжып чаңчыккан.

Тоску беш чылдың сөөлгү чылында олар гектар бүрүзүнге онаашттыр 15 центнер дүжүттү өстүрүп алырын, ниитиниң малынга 30 центнер сигенни белеткээрин хүлээнген. Хоочуннарның сөзү амыдыралга боттаныры бүзүрелдиг: тараа чаагай, буга шаларының, суггаттыг шөлдер кыдыының сигени эки үнген.

С. ТАВАА-САМБУ.

БИРГИ ЧЕРДЕ БОЛГАН

«Тыва тудуг» трестиң 48 дугаар тудуг эргелелиниң ажылдакчылары-биле чугаалажып көөрге, Екатерина Бизяева баштаан штукатурлар бригадазының дугайында эки деп айтып турарлар. Социалистиг чарышты дээштиг организастап турагаш, ол бригаданың кежигүннери беш чылдың доозукчу чылының баштайгы чеди айларының программазын 141 хуу күүсеткеннер, ынчангаш олар чарыштың бирги черин ээлээннер.

Е. Бизяева бодунуң бригадазында ажылдап турар аныяк ажылчыннарның чедиишкиннинг ажылдаарынче сагышты салып, ол талазы-биле хөй күштү үндүрүп турар. Бодунуң эрес-шудургу ажылы дээш, Екатерина Сергеевна Бизяева эрткен 1974 чылда Күш-ажылдың Кызыл Тугу орден-биле шаңнаткан.

Амгы үеде ооң бригадазы доозукчу чылды күш-ажылчы бедик көргүзүглерлиг доозар дээш, бүгү күжүн үндүрүп ажылдап турар. Бригаданың кежигүннери боттарының хүлээп алган социалистиг хүлээлгелерин чүгле долдур эвес, харын ажыр күүседир дээш кызымаккай ажылдап турар. Амгы бо хүннерде оларның ажылдап турарының байдалын ап көөрге, алдынган хүлээлгелерни олар ажыр күүседир дээрзинге долузу-биле бүзүреп болур.

ЧУРУКТА: бригаданың кежигүннери Зина Донгак, Тамара Оюн, Екатерина Бизяева болгаш Светлана Сердэ олар-дыр.

А. ЮРТАЕВТИҢ фотозу.

СЕСКИ ДЭЭДИ ӨӨРЕДИЛГЕ ЧЕРИ

ИРКУТСК. (СЭТА). Иркутск хоорайның чаа, сески дээди өөредилге чери — демир-орук транспортунуң инженерлерин белеткээриниң институдунда баштайгы экзаменнер август 15-те доозулган, ол болза ук хоорайда сески дээди өөредилге чери болур.

Амур-Байкал оруунуң тудуу-биле холбаштыр ол дээди өөредилге чери төрүттүнген, чүге дээрге ол орукту тударынга болгаш ажыглаарынга хөй санныг специалистер негеттинер болгай деп, институттуң ректорунуң хүлээлгезин күүседип турар, техниктиг эртемнерниң кандидады В. Н. Позднев чугаалаан. Демир-орук тударының болгаш ажыглаарының факультединиң шуут өөренир салбырынга 150 кижини хүлээп алган, 450 кижини бот-өөредилге салбырының бирги курузунга хүлээп алган.

КОНТРОЛЬ ЧУРАГАЙЛАРНЫ АЖЫР

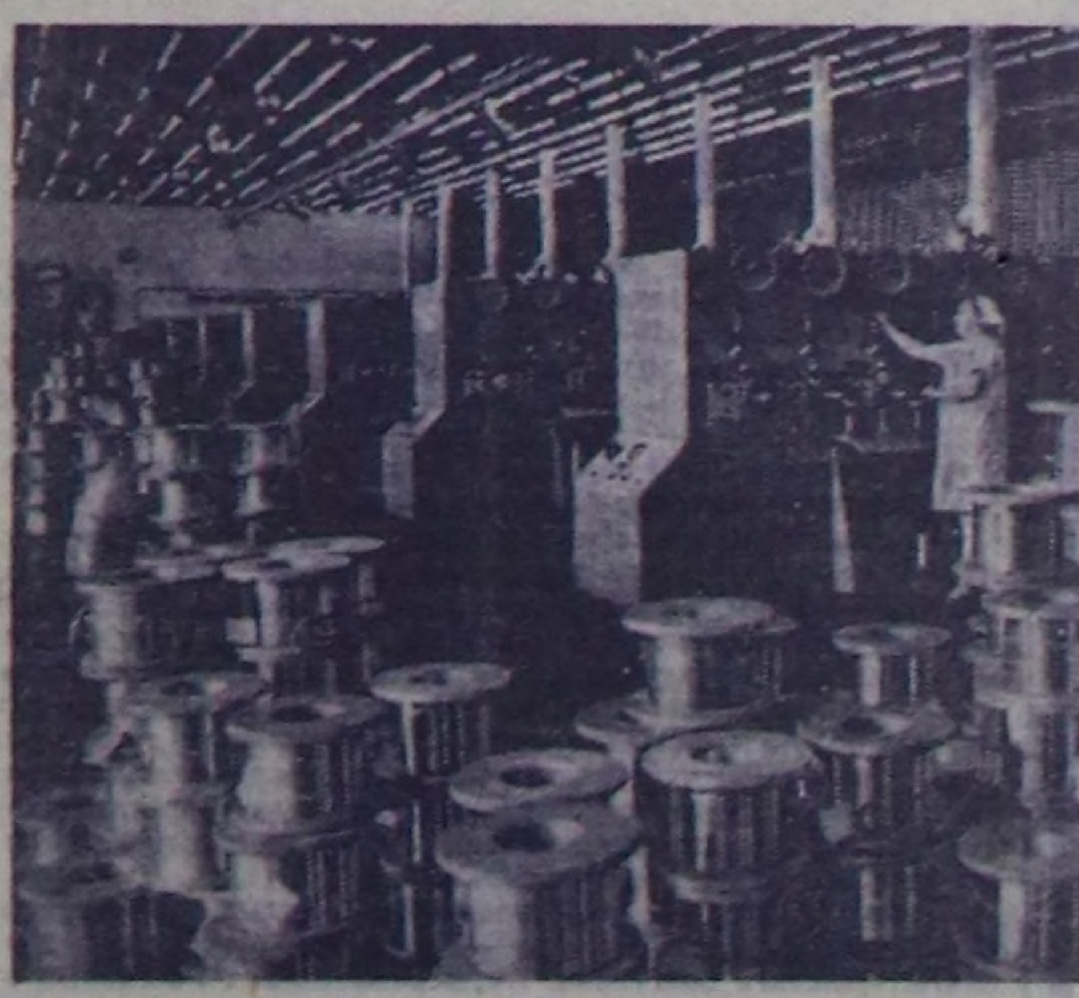

Москваның «Москабель» заводунуң продукциязын — баалыңныг суурган демирлерни, харылзааның кабельдерин, энергетиктерге бедик вольтунуң куяктыг кабельдерин бистиң чуртувуста ажыглап турар болгаш делегейниң 40 ажыг чурттарынче үндүр садып турар.

Бо беш чылда бүдүрүлге черинге цехтерниң чаартылгазын уламчылап, улам-на сайзыраңгай дериглерни тургускан. Чоокта чаа бирги класстың машиналары-биле болгаш аппаратуралары-биле дериттинген суурган демирлер баалыңнаарының чаа цегин ажыглалга киирген. Заводтуң кылыгларының чүс ажыг хевирлери күрүнениң Шынар демдээн алган.

Бо чылын бүдүрүлге черинин коллективи чеди айларның программазындан ажыр элээн каш миллион рубльге продукцияны сайгарган. Ам заводта СЭКП-ниң XXV съездизинге алдар болдурган чарыш калбарган. Чыл планын декабрь 27-ге чедир күүседир болгаш тоску беш чылдың контроль чурагайларын ажыр он-он миллион рубльге немелде продукцияны бээрин коллектив шиитпирлээн.

ЧУРУКТА: суурган демирлерни баалыңнаарының чаа цегинде.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

ДЕПШИЛГЕНИҢ ОРУУ-БИЛЕ

П. ГРИШКЯВИЧУС, Литваның Компартиязының ТК-зының бирги секретары

Эвилелдешкен өске бүгү республикаларның ак сеткилдиг дузаламчызының ачызында Совет эрге-чагырганың чылдарының дургузунда Совет Литва улус ажыл-агыйының, чырыдылгазының, эртемниң, культураның хөгжүлдезинге улуг чедиишкиннерни чедип алган. Үжен беш чыл дургузунда чүс чылдарның ындан хөй чүүлдер кылдынган.

Ада-чурттуң Улуг дайынынга совет улустуң Тиилелгезиниң 30 чылын демдеглевишаан, ол дугайын дагын-дагын бодап турар бис. Төөгүлүг тиилелге совет ниитилел болгаш күрүне тургузуунуң артык күштүүнүң, социалистиг ниитилелдиң алыс бүдүжүнде чаяттынган эгээртинмес аргаларының, бистиң бүгү тиилелгелеривистиң соруктуг киирикчизи болгаш организакчызы — Коммунистиг партияның долгандыр бүгү совет улустуң сырый каттышканының уламындан чедип алдынган. Тиилелгениң юбилейин Литвага Совет эрге-чагырганың катап тургустунганының 35 чылының байырлалын база улам улуг ужур-утка киирген. Литва гитлерчи кулданыгдан харын фашизмге удур Совет чурттуң бүгү улустарының маадырлыг демиселиниң ачызында хосталган-на болгай.

Чаржынчыг материал-техниктиг баазаны буржуаз тургузугдан салгап алганывыс биаднигир. Совет Литваны индустриализастааны — социалистиг тургузууушкунунуң эң улуг дээн чаалап алыышкыннарының бирээзи. Бистиң үлетпүрүвүс ам 1940 чылда бүдүргенинге бодаарга, оортан 43 катап хөй продукцияны чыл дургузунда бүдүрүп үндүрүп турар. Индустриализация республиканың экономиктиг овур-хевирин үндезини-биле өскерткен. Үлетпүр бүдүрүлгезинче улам хөй кижилерни хандыкшытканындан хоорай чону өзүп турар. Чаа үлетпүр төптери: Алитус, Капсукас, Утена, Мажейкяй, Тельшяй, Электренай болгаш өскелер-даа көстүп келген.

Совет эрге-чагырга чылдарында республикага электроэнергия бүдүрери 100 ажыг катап немей өскен. Буржуаз тургузуг үезинде эң-не дидим дээн күзекчилерниң күзеп безин көрбээн чүүлдери акы-дунма совет улустарының дузазы-биле үжен беш-ле чыл дургузунда энергетикага боттаны берген.

Акмянстың цемент заводунга технологтуг чедиги шугумну ажыглаалга хуусаа бетинде кииргени-биле эрткен чылын тудугжуларга байыр чедирген бис. Бүгү 1938 чылда Литваның даштыкыдан садып ап турганы хире хемчээлдиг цементини ам каш-ла хүн дургузунда бүдүрүп турар (ынчан Литва цемент бүдүрбейн турган). Чаа хоорайны болгаш чаа заводту бүгү чурт туткан. Москваның, Ленинградтың, Тольяттиниң, Красноярскиниң, Свердловскиниң 200 бүдүрүлгелери дериг-херекселдерин, машиналарны, конструкцияларны берген. Энергетиктерниң Электренай хоорайы улустарның найыралының демдээ болуп турар.

Литваның цементизин ам бистиң чуртувустуң улуг тудугларынче — Каманың автомобиль заводунче, Таджикистанда Нуректиң гидроэлектростанциязынче, Воронежтиң атом күжү-биле ажылдаар электростанциязынче чорудуп турар. Акы-дунма республикалар боттарының ээлчээнде бисче хөвеңни, автомобильдерни, көдээ ажыл-агый техниказын болгаш өске-даа бараанаарны чорудуп берип турар.

Совет Литваның ажылчы чоннары көдээ ажыл-агыйда чедиишкиннеринге база чоргаарланыр эргелиглер. Тарааларның дүжүдү буржуаз эрге-чагырганың үезинде эң дүжүткүр дээн чылдарда безин ол культураларны ажаап ап турганындан ам ийи ажыг катап ажып турар, мал ажылының продукциязы 2,5 катап немей өскен. Ылангыя сөөлгү он чыл онза болган. СЭКП ТК-ның март (1965 чыл) Пленумунуң ажылдап кылганы, партияның XXIII болгаш XXIV съездилеринге бадылаттынган база СЭКП ТК-ның оон дараазында Пленумнарынга улам ынай хөгжүп сайзыраан, партияның аграр политиказы ол чедиишкиннерниң үндезини болган.

Ам бистиң көдээ ажыл-агыйывыс хөгжүлдениң чаа үе-чадазынче кирген, ону индустриалдыг үндезинге эде тургузуп турар. Республикада механизастаан бүдүрүлге каттыжыышкыннарын тургузуп, мал ажылының үлетпүр хевирин кирген улуг комплекстерни тудуп турар. Он-он ындыг комплекстерни тудары 1975—1976 чылдарда барып доозар. Онгу беш чылда көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң кол адырларының мөөңнээрин болгаш специализастаарын уламчылаар.

Партияның аграр политиказының ачызында колхозчуларның күш-ажылының характери өскерлип, көдээниң хевиршинчизи экижип орар. Көдээге культура-амыдырал тудуу, чер ажылдыгларны эрги хуторлардан амгы үениң чаагайжыды туттунган суурларынче көжүрүп киирери онза ужур-дузалыг. Район санында үлегер-көргүзүг болур суурларны тургузуп, оларның дуржулгазын өөренип, бүгү колхозтар херек кырынга ажыглап турар.

Бүгү Совет чурттаазында ышкаш, бөгүнгү Литва — аажок улуг тудуг шөлү. Дайын соондагы чылдарда республикага 200 ажыг үлетпүр бүдүрүлгелерин болгаш улуг 90 ажыг цехтерни туткан, хоорайларга барык 17 миллион дөрбелчин метр чуртталга шөлүн туткан. Улуг төлевилел болгаш тудуг организацияларны, мергежилдиг архитектор кадрлар республикада бар. Хөй-хөй специалистерниң ажыл-чорудулгазын чон, партия болгаш чазак бедии-биле үнелээн. Чижээ, Вильнюс — Лаздинайның чуртталга районунуң тургузукчуларынга Ленинчи шаңналды тывыскан.

35 чыл дургузунда социалистиг тургузугга кижизиттирген чаа салгал өзүп үнген.

Бөгүнгү Литваның культуразы бедик деңнелде. Дайын соондагы чылдарда 400 муң ажыг оолдар, кыстар ортумак школаны дооскан. Ам башкыларның саны 1939 чылда бүгү гимназияларга болгаш оларның чанынга өөренип турган өөреникчилерниң санындан хөй. Улус ажыл-агыйының бүгү адырларынга ажылдаар 113 муң специалисти дээди өөредилге черлери белеткээн. Ол дээрге буржуаз башкарылганың бүгү чылдарында белеткээнинден 23 катап хөй-дүр.

Национал эртем база чедиишкинниг хөгжүп орар. Литва академиктер Юозас Матулис, Ионас Кубилюс, Юрас Пожела, Витаутас Статулявичюс, Альгирдас Жукаускас оларның болгаш өске-даа хөй-хөй эртемденнерниң аттары калбак сураглыг. Ам 10 муң ажыг кижи эртем ажылын кылып турар. Барык 4500 кижи эртемнерниң докторлары болгаш кандидаттары аттарлыг. Ол безин буржуаз эрге-чагырганың бүгү чылдарында дээди эртем алган кижилерниң санындан-даа оранчок хөй-дүр.

Бистиң чогаалчыларывыстың, чурукчуларывыстың, композиторларывыстың, кинематографистеривистиң, театр уран чүүлүнүң мастерлериниң чогаалдарынга чоргаарланыр эргелиг бис. Олар литва национал культураны-даа, бистиң хөй национал улуг Совет чуртувустуң бүгү культуразын-даа чырыткыланчак чаа чогаалдары-биле байыдып турарлар, чүге дээрге, ССРЭ-ниң улустарының культуразы бот-бодундан хоорулчак эвес, харын сырый демниг хөгжүп, оларның тус бүрүзү кижилерниң төөгүлүг чаа ниитилежилгезиниң — совет улустуң культуразының чарылбас кезээ болуп турар болгай.

Национал уран чүүл амыдыралчы шынныг чорукка бүзүрелдиг-биле, коммунизмниң идеалдарын чүткүлдүг пропагандалап турары-биле онзаланыр. Литва литератураның эң дээре мастерлерин, чурукчуларны бистиң чуртувуста болгаш даштыкыда калбаа-биле хүлээп көрген. Шүлүкчү Эдуардас Межелайтистиң болгаш скульптор Гедиминас Иокубонистиң чогаалдары Ленинчи шаңналга четкен.

Культураның үнелиг чүүлдери Совет эрге-чагырга үезинде бүгү улустуң эдилел-байлаа апарган. Ам бажың бүрүзүнде ле номнар, солуннар, журналдар, радио, телевизор бар. Кино болгаш театр кижи бүрүзүнге чедингир. А шагда олла бүгү чүүлдер барык шупту өнчүтен кижилерге ямбы чүүлү болуп турган болгай. Литвада шии болгаш музыка театрлары дыка хөй. Клубтарның болгаш Культура бажыңнарының сценаларында бот-тывынгыр уран чүүл коллективтери оюн көргүзүп турар. Театрга, кинога, уран чурулгага ынакшылдыгларның бөлгүмнеринде 300 муң ажыг кижи—республиканың барык онгу чурттакчы бүрүзү өөренип турар.

Литва улустуң материалдыг чаагай байдалы үргүлчү өзүп орар. Ам кижилер кажангызындан-даа эки аштаныр-чемненир, кеттинер апарган. Хalas медицина дузаламчызын, назылаанда азы инвалид болу бергенде пенсияны бүгү кижилерге магадылап берген.

Чедип алган чүүлдеривиске чоргаарланмышаан, бистиң чедиишкиннеривис дээрге социалистиг тургузугнуң, бүгү совет улустарның, хамыктың мурнунда орус улустуң ак сеткилдиг дузаламчызының түңнели дээрзин билип турар бис.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының удуртулгазы-биле республиканың улус ажыл-агыйы болгаш культуразы улам көдүрлүп орар. Ол партияның дайынчы отрядтарының бирээзи — Литваның Коммунистиг партиязы бодунуң хүрээлеңинде 140 муң ажыг коммунисти каттыштырган.

Бүгү Совет Эвилелиниң ышкаш, Совет Литваның ажылчы чоннары бистиң Төрээн чуртувустуң экономиктиг күчүзүн быжыглаарынга төлептиг салыышкынын киирер күзелдиг. Ол дугайын бүдүрүлгелерде болгаш албан черлеринде калбарган социалистиг чарыш, ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның тоску беш чылдың сорулгаларын чедиишкинниг күүседиринче, СЭКП-ниң XXV съездизин төлептиг уткуурунче угланган күш-ажылчы кайгамчыктыг эгелээшкиннери херечилеп турар.

Совет Литваның ажылчы чоннары совет улустарның өг-бүлезинге киргеш, кара-чаңгыс шын орукту—улуг Ленинниң айытканы депшилгениң болгаш чечектелиишкиниң оруун шилип алганын төөгү бадыткаан.

(ПМА).

Шефчилер дузалаан

Республиканың хөгжүм-шии театрының бөлүк артистери база Алдан-Маадыр аттыг чурт-шинчилел музейиниң чамдык ажылдакчылары Кызыл районнуң «Х Улуг хурал» колхозунуң Оттук-Даш сүт-бараан фермазынга ниитиниң малынга чем белеткээри-биле 20 хире кижи августуң баштайгы он хонуунуң элээн каш хүннеринде шефтээн, күжениишкинниг ажылдаан. Оон түңнелинде ол колхозка 15 тонна сиген белеткеп бээр планын 21 тонна кылдыр ажыр күүсеткеннер, ол ышкаш бир тонна будук-бүрүнү база белеткеп берген.

— Оттук-Даш фермазының турар чери Улуг-Хемниң сугкыдыы, ынчангаш чазын анаа суг улгаткаш, ында шөлден сиген терен, агаар-бойдустуң каан, изииңге шоолуг алыспаан — деп, ол ферманың бригадири Биче-оол Байкараевич чугаалап турар.

Сигенчилерниң аразында улгады берген назылыг артистер, аныяктар база ол ышкаш музейден 6 кижи база чордувус. Сиген кезикчилерин үш бөлүкке чаргаш, кезикчилерни кадыыр-биле, хөпээн тургузарларны, сараат салырларын айыыр-биле хандырган, бир бөлүктү ол сигенни андарып, кургадып, бөлер кылдыр дырбааштарны кижи бүрүзүнге тускайлаан.

Ажылдап барган сигенчилерниң аразында күш-ажылга кызымаккай, идепкейлиин көргүскеннер эвээш эвес, чижээлээрге, С. С. Хертек, В. Амыр (музейден), театрдан Чаламба Монгуш, Б. Ш. Лама, Чылбак-оол Мортай-оол, Эрес Мунзук, арттаннары хөпээн сөөртүкчүлери, сараат салыкчылары, сиген бөлүкчүлери эштер В. С. Митряшкин, Т. О. Өлзей-оол, Солун-оол Люндуп, херээженнерден Кара Хөп, В. Чалбаа, Е. Бай-Кара болгаш оон-даа өскелер бар.

Бистиң бригаданың сигенчилери тургузуп каан ийи улуг сараатты болгаш элээн хөй хөпээннерни сөөртүп алыр кылдыр белеткээш, Оттук-Даш фермазының эргелекчизи Б. Б. Сендиге хүлээдиривиске, ол өөрүп четтиргенин илереткеш, ам база катап келириңерни күзедим, эргим сигенчилер деп чалап турду.

Р. ТОЛЗАТМАА.

Хөй уругларлыг иелерни „Иениң алдары“ орден-биле болгаш „Иениң медалы“ медаль-биле шаңнаар дугайында

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы

(Төнчүзү. Эгези № 191 «Шында»).

ТЕС-ХЕМ РАЙОН

Беш уругну божаан болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Долума Бавууевна Алыя — Чодураада почта салбырының эргелекчизи.

Доозунмаа Александровна Оюн — «Чодураа» колхозтуң колхозчузу.

ТОЖУ РАЙОН

Тос уругну божаан болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Татьяна Лопсановна Кол — «Тоора-Хем» совхозтуң ажылчыны.

Алды уругну божаан болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Бүкүйбен Лопсановна Кара-Сал — Ий суурда өг-бүле ээзи.

Фаина Ивановна Кол — «Тоора-Хем» совхозтуң ажылчыны.

Чечекмаа Аковна Сады — Ийде кадыкшылга школазының ажылчыны.

Танаа Думен-ооловна Хертек — Тоора-Хемде уруглар садының ажылчыны.

Уйнук Ховалыговна Хунан-Кара — Ий суурда өг-бүле ээзи.

Алла Аковна Шактар — Ийде ясли-садик ажылчыны.

УЛУГ-ХЕМ РАЙОН

Сес уругну божаан болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Мария Васильевна Кукарина — Арыг-Үзүү суурда өг-бүле ээзи.

Чеди уругну божаан болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ III ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Аяай Байкараевна Бавун-оол — Чодураа суурда өг-бүле ээзи.

Уйну Кыргысовна Кассыта — Чаа-Хөл суурда өг-бүле ээзи.

Серенмаа Монгушовна Санаа — Үрбүн суурда өг-бүле ээзи.

Доржап Борбаштыговна Ховалыг — Ак-Туруг суурда өг-бүле ээзи.

Орус-оол Монгушовна Ховалыг — «ҮТКА 25 чылы» совхозтуң ажылчыны.

Алды уругну божаан болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Эник Туматовна Базыр-оол — «Күш-ажылдың хостуу» совхозтуң ажылчыны.

Варвара Базыровна Бошка — «Күш-ажылдың хостуу» совхозтуң ажылчыны.

Натпит-оол Седеновна Дичит — «Найырал» совхозтуң ажылчыны.

Уйнуу Дүлүшовна Доржу — «Найырал» совхозтуң ажылчыны.

Копеек Туматовна Тарыймаа — Арыг-Бажы суурда өг-бүле ээзи.

Сүктер-оол Балдановна Ханды — Чодураа суурда өг-бүле ээзи.

Ирина Доңгаковна Чылбаа — «Күш-ажылдың хостуу» совхозтуң ажылчыны.

Мария Кыргысовна Шожут — «ҮТКА 25 чылы» совхозтуң ажылчыны.

Беш уругну божаан болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Александра Монгушовна Базыр — Ак-Туруг суурда өг-бүле ээзи.

Зинаида Даваевна Дамдын-оол — Булуң-Терек суурда өг-бүле ээзи.

Орус Ооржаковна Дунгар — «Найырал» совхозтуң ажылчыны.

Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң Президиумунуң
Даргазы
Б. ДОЛЧАҢМАА.
Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң Президиумунуң
Секретары
С. КРАСНЫЙ.

Кызыл хоорай,
1975 чылдың июль 30.

Делегей бо хүннерде

ЛУИС КОРВАЛАННЫ ХОСТААР

Делегейниң хөй-ниитизи Чилиде соксаал чок боop турар истеп сүрүүшкүннерге шиитпирлиг-биле удурланып турар болгаш фашист кара-бажыңнардан Чилиниң Коммунистиг партиязының Чиңгине секретары Луис Корваланны, өске-даа чили патриоттарны доп-дораан хостаарын негеп турар.

ПРАГА. Профэвилелдерниң Бүгү-делегей федерациязы (ПБФ) аңаа кирип турар профэвилел организацияларын, бүгү ажылчы чоннарны янзы-бүрү чурттарга сентябрьның 4-тен 18-ке чедир болур Чилиниң улузу-биле эп-сеткил каттыштырылгазының хүннеринге идепкейлиг-биле киржирин кыйгырган. ПБФ-тиң ында парлап үндүрген медегелелинде ажылчы чоннар болгаш оларның профэвилел организациялары фашистиг террорга удур чили улустуң чөптүг демиселин деткип, Чилиниң компартиязының Чиңгине секретары Луис Корваланны болгаш өске-даа политхоругдаттырганнарны хостаары дээш, Чилиге хосталганы болгаш демократияны катап тургузары дээш база катап шиитпирлиг-биле туржурлар дээрзинге бүзүрелин илереткен.

РАБАТ. Чилиниң күш-ажылчы чонунуң шылгараңгай удуртукчузу Луис Корваланның амы-тыны айыылда, ооң кадыкшылы суларап кошкаан деп, «Аль-Баян» дээр марокко солун бижээн. Пиночеттиң фашистиг бөлүүнүң буруулуг үүлгедиишкининге килеңнээшкинни илеретпишаан, Луис Корваланны доп-дораан хостаарын болгаш бүгү чили демократтарны истеп сүрерин соксадырын «Аль-Баян» негээн.

БОНН. Ольденбургта (Алдыы Саксония чери) «Аныяк социалистер» дээр организация фашистиг ёзу-чурумга удур Чилиниң улузунуң чөптүг демиселин-биле эп-сеткил каттыштырылгазының резолюциязын хүлээп алган. Бис Луис Корваланны, хуннаның- өске-даа хоругдаанарын хостаарын негеп тур бис деп, резолюцияда бижээн.

(СЭТА).

Делегей чурттарындан

Иравади хемниң кирген аксында алырларда 320 дөрбелчин километр черде чаттылган Бирманың найысылалы Рангун — чурттуң эң улуг үлетпүр төвү. Амгы үеде ында ийи миллион хире чурттакчы чон санаттынып турар. Рангуйчылар бодунуң хоорайын Бирманың далай эжии деп чоргаарал-биле адап турарлар.

ЧУРУКТА: Рангуннуң кинотеатрларында көргүзүп турар «Хосталга» деп совет киноэпопеяның «Сөөлгү чаза таварышкын» болгаш «Берлин дээш тулчуушкун» деп фильмнериниң чарлалдары.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

ПОРТУГАЛ УЛУСКА КЫЙГЫРЫГ

ЛИССАБОН. (СЭТА). Чазактың ээлчег чок хуралының соонда Португалияның премьер-министри Васку Гонсалвиш радио дамчыштыр португал улуска кыйгырыг салып, чүве чугаалаан.

Ол хуралды чыылдыргчы август 15-те чазактың кежигүннери биле директорияның аразында болган ужуражыышкының түңнели-биле тайылбырлаттынар деп, ол чугаалаан. Чазактың ажыл-чорудулгазының дээштиниң эң бичии хире-чергези-биле-даа алырга, эргежок чугула баштайгы негелдези болза, директорияның туруп турары-биле бодунуң илергейлээшкинин көргүзүп турар чепсектиг күштерниң шимчээшкининиң чаңгыс эптиг болурунда болур болгаш ол чаңгыс эптиң-чурттуң эң-не салдарлыг политиктиг күштери-биле чугаалажыышкыннар кылырын болдуруп болур таарымчалыг байдалдың тургустунуп келиринге чедир политиктиг дыш алыышкынын хандырып шыдаарын ужуражыышкын үезинде тодаргайы-биле чугаалаан турган деп, Васку Гонсалвиш демдеглээн.

Чазактың мурнунда туруп турар эң чоокку сорулгаларны боттандырарын чүгле ол негелделер хандырып шыдаар. Ол негелделерни күүседириниң эргежок чугулазын чурттуң экономиктиг байдалы база негеп турар. Чурттуң херелеп турары бүзүрежиишкинниң байдалын чүгле ол катап тургузуп болур.

Бешки түр чазак бодунга харысалга алырындан ойталавайн турар болгаш республиканың президентизиниң чазакка кыйгырыын деткииринче, мурнукузу ышкаш, чазак белен, аңаа көргүскен бүзүрелди шынзыдарынга белен деп, премьер-министр оон ыңай демдеглээн.

Улус-биле эвилелдиң үндезинин чепсектиг күштерниң чаңгыс эвин баксырадып турар бүгүле политиктиг ийи арынныг чорукту чок кылырын португал улус боду негээр ужурлуг. Езулуг национал айтырыгларга хамаарыштыр будулгаазыннарны болдуруп турар партиялар аразының чөрүлдээлерин чок кылырын чон боду негээр ужурлуг. Ол чөрүлдээлер болза туруп турар айтырыгларны шиитпирлээри-биле шаап халдаашкын кылырынга моондак боop турар болгаш Португалияда социалистиг революцияны чок кылырынче чүткүп турар иштики болгаш даштыкы күштер ону чажыртынарырга ажыглап турар.

ГКП ТК-ның медеглели

АФИНЫ. (СЭТА). Чуртка шериг диктатуразын тургускан 1967 чылдың апрель 21-де болган шериг эргилдезиниң хереэниң талазы-биле ында боop турар суд чорудулгазынга буруудадыкчы херечи кылдыр ГКП ТК-ның Бирги секретары Х. Флоракисти суд эрге-чагыргаларының дыңнаарындан ойталааны-биле холбаштыр Грецияның Коммунистиг партиязының Политбюрозу удурланыышкынны кылган.

Суд чорудулгазының үезинде анаа Компартияның төлээлекчизиниң киржилгезин болдурбас сорулга-биле неофашистиг күштер чуртка калбак антикоммунистиг кампанияны чорутканнар.

Демократтыг эргелер дээш, антикоммунизмниң политиказының идепкейжээнинге удур демиселге каттыжарынче чурттуң ажылчын ангызын, бүгү ажылчы чоннарын Политбюро кыйгырган.

ЧӨҢГЭЭЛЭЭШКИН

ЛИССАБОН. (СЭТА). Алкобаса хоорайга (Лиссабондан соңгу талаже барык-ла чүс километр черде) чепсегленген реакционерлер улуг корум-чурум чок чорукту болдурганнар. АНИ агентилелиниң дыңнатканын ёзугаар алырга, неофашистерниң бөлүү Компартияның митингизи болур бажыңның чанынга чыглып келген болгаш оон киржикчилерин бак сөглеп эгелээш, ооң соонда даштарны болгаш ок-боону ажыглай бергеннер. Ооң түңнелинде 15 кижи балыглаңган, оларның ийизи дары-биле балыглаткан.

Шериг кезектери келгеш, ол неофашистерни кызыл үндүрген болгаш митингиниң киржикчилеринге бажыңдан чоруй баар арганы берген соонда корум-чурум катап тургустунган.

Фашистиг ол чаа чөңгээлээшкинге шиитпирлиг-биле удурланган медегелди Португалияның Компартиязы парлап үндүрген.

БҮГҮ ДИПТЕРДЕН

СТОКГОЛЬМ. Бо чылдың 7 айларының иштинде Швецияга өртектер ортумаа-биле 5.8 хуу-га өскен. Оон-биле кады, өртектер болгаш картельдер контрольдаар талазы-биле күрүне комитединиң сан-түңүн ёзугаар алырга, калбак херегледиң бараанарынга өртектер чыл эгезинден эгелеп 9 хууга өскен.

ГАВАНА. Ында сураглыг куба революсчу Кубага марксисчи-ленинчи партияның тургузукчуларының бирээзи Хулио Антонио Мельяның амыдыралынга болгаш ажыл-чорудулгазынга тураскааткан фото-делгелгени ажыткан. Кубага марксисчи-ленинчи партияның 50 чыл оюн-биле холбаштыр национал кампанияда ол делгелгени организастап чорутткан.

КАНБЕРРА. Чаа Зеландияның премьер-министри Уоллес Роулинг СЕАТО-нуң шериг блогун «херек чок» деп адаан. Чаа Зеландияның парламентизинге чүве чугаалап тургаш, «ол организацияны «соок дайынның» чылдарында тургускан», а ол үеден бээр делегейде «кончуг хөй чүүлдер өскерли берген» деп, ол онзалап демдеглээн.

КАИР. Ында Совет Эвилелинде туризмниң хөгжүлдезинге тураскааткан делгелге боop турар. Он-он өңнүг плакаттар болгаш фотографиялар египет найысылалдың чурттакчыларын ССРЭ-де туризмни организастааны-биле, бурунгу үениң тураскаалдары-биле болгаш совет чурттуң солун чүүлдери-биле таныштырып турар. Делгелгеде хүннүң-не бистиң Төрээн чуртувустуң хөй-янзы болгаш катаптаттынмас бойдузунуң дугайында кинофильмнерни көргүзүп турар.

МОГАДИШО. Сомалиниң чазаа национал культураны болгаш уран чүүлдү хөгжүдеринче угланган доктаамал күжениишкиннерни үндүрүп турар. Ол сорулга-биле культураның болгаш дээди өөредилгениң министерствозу республиканың болгаш оон улузунуң амгы үеде амыдыралын илередип турар эң эки чурук дээш конкурсту чарлаан. Конкурска бүгү-ле күзээн кижилер киржип болур. Эң эки ажылдарга шаңналдарны тыпсыр болгаш Чехословакияга бо чылдың төнчүзүнде болур делегей делгелгезинче оларны чорудар.

(СЭТА).

БАНГЛАДЕШТЕ БАЙДАЛ

ДЕЛИ. (СЭТА). Күрүне эргилдези болган хүнде тургустунган чаа чазактың баштайгы хуралы август 15-те болган деп, Бангладештиң радиозу медеглээн. Ол хуралды президент К. М. Ахмед даргалаан.

Национал радио дамчыштыр мурнунда чүве чугаалааш, Бангладеш болза «ислам күрүнелери-биле, нацияларның дем-каттыжылгазының кежигүнү чурттар-биле болгаш улуг күрүнелер-биле эп-найыралдыг харылзааны тудар» деп, К. М. Ахмед чугаалаан. Израильдиң эжелеп алган черлерин дедир эгидип алыр дээш демисежип турар акы-дунмалышкы араб күрүнелерниң талазында Бангладеш туруп турар деп, ол уламчылаан.

Чазак Даккага комендант шагын соксадыр деп айтырышкын берген деп, Бангладеш радиозунуң өске дамчыдылгаларында чугаалаан.

Август 15-тиң эртенинде эргилде эгелей бергенде Даккабиле үзүлген телеграф болгаш телефон харылзаазы амгы үеге чедир катап тургустунмаан.

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Америк информация агентилелдериниң дамчытканы-биле алырга, мурнунда президент турган Муджибур Рахман эргилде үезинде өлүрткен деп, Бангладештиң радиозу албан ёзузу-биле дыңнаткан. Эргилде үезинде мурнунда премьер-министр турган Мансур Али, а ол ышкаш Муджибур Рахманның элээн каш талалакчылары өлген деп, барыын чүктүң агентилелдери база дыңнадып турар.

ДЕЛИ. (СЭТА). Бангладештиң радиозунуң дыңнатканы-биле алырга, чаа чазак бүдүн хонук иштинде турган комендант шагын 12 шакка чедир кызырган. Август 18-тен эгелеп эргилде хүнүнде, август 15-те соксаткан поездилер шимчээшкинин катап эгелээрин шиитпирлээн. Иштики нугумнарга самолеттар ужудуушкунун катап тургускан.

БЕЙРУТ. (СЭТА). Ында билдингени-биле алырга, Сауд Аравия биле Судан Бангладештиң чаа чазаан хүлээп көрүп черлээннер.

«Şьnnьŋ»
АРЫННАРЫНДАН

ЧАРЫШ ОДУ

Социалистиг чарыш—шимчедикчи улуг күш. Бүдүрүлгениң ажыктыг чоруун бедидеринге, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн өстүреринге ол улуг рольду ойнап турар. Ынчангаш бистиң «Шынывыс» бодунуң үнүп келгениниң баштайгы чылдарындан эгелээш арат массаларның ортузунга социалистиг чарышты организастаарынче, оон нептергей болгаш үре-түңнелдиг болурунче доктаамал кичээнгейни салып келгенин ооң эрги дугаарларындан көрүп болур.

Чээрби чылдарның төнчүзүнде Тываның үлетпүрү чаала хөгжүп, үлетпүр бүдүрүлгелерниң бөдүүн эвилелдери тургустунуп турган үеде «Шын» бодунуң арыннарынга **«Кызыл хоорайга социализмниң чарыжын калбартыыл», «Бүгү ажылды шалыпчы чорудаал»** деп эгелерниң адаа-биле хоорайның ажылчы чоннарын күш-ажылчы чаа-чаа чедиишкиннерже мобилизастап турган. Ол үеде солун кайда, чүү боп турарын номчукчуларга таныштырып турган эвес, а харын чарышты боду организастап, ону түңнеп үндүрүп, удуртукчу ажылдакчыларны, сайыттарны чарышты багай организастап турар дээш дорт шүгүмчүлеп турган. 1931 чылдың апрель 19-та үнген солунда. **«Ыттавайн олурарга чөпшээрешкениниң демдээ ол чүве дээн»** деп эгениң адаанда Тыва Төп кооптуң даргазын өске бир коллективтиң кыйгырган чарыжынга мынчага чедир харыы чорутпаан, чарыштың харыызын бистиң солунче дораан чорудуңар деп шүгүмчүлеп бижээн.

Тывага боон турган социал-политиктиг улуг чаартылгаларның үезинде—арат массаларны коллективизастаарының, чонну үжүк-бижикке өөредириниң, сууржун амыдыралче шилчииринин болгаш оон-даа өске — пам. чазак бодунуң хүлээп ап турган директивтиг документилеринге кайы-бир кампанияга хамаарыштыр организастаан чарыштың чоруп турарын, түңнелдерин «Шынга» түңнеп үндүрериниң хуусааларын дорт айтып турган. Ынчангаш чарышты эгелээрин бижээн азы ону түңнээн материалдарга сайыттар боттары ат салып турган. Ону «Шын» солуннуң **хевилээр черинге», «Шын» солун шуур черге»** деп эгелерниң адаа-биле берип турган.

Эрги солуннардан номчуп олурарга «Социализмниң чарыжын калбартыыл», «Шупту революстуг чарышче» деп эгелерниң адаанга үнгүлээн материалдар кончуг дээштиг болгаш тодаргай боор-дур. Ол дугайында чамдык материалдарны сонуургап көрээлиңер.

1935 чылда Чөөн-Хемчик болгаш Барыын-Хемчик кожууннарның аразынга социалистиг чарышты чарганының керээзин солунга мындыг янзылыг бижээн:

КЫМ АЖАР ЭВЕС ЧЭЭ?

Чөөн-Хемчик кожууннуң даргазы эш (мында кижи ады) **биле нам комитединиң даргазы эш** (мында кижи ады) **силерни кыйгырып маргыжарывыс болза:**

Силерниң кожууннуң малы 1934 чылда турганындан 35 чылда 21 хуу өскен, бистиң кожууннуң 20 хуу өскен. Ынчаарга силер бо бир удаада бир дугаар черни ээлеп турар тур силер.

Ындыг болза-даа ам моон соңгааргы сорулгаларны чедип алыр, намның 8 дугаар улуг хуралының шиитпирин күүседир дээш 1936 чылдың кыжын хүр ажыргаш, ТАР-ның 15 чыл оюн таварыштыр малдың өзүлдези-биле силерни четкеш, ыяап-ла эртер бис. Ынчангаш ТАР-га бир дугаар кожуун деп атты алыр бис.

(Бо кезек черде чарыштың негелделерин бижээн).

Ук маргылдааның түңнелин 1936 чылдың 7 ай 1-де түңнеп хынаарын Мал-чер министриинден дилеп тур бис.

Эргим кожуун, ооң баштыңнары бистиң кыйгырыывысты хүлээп алырын диледивис.

Барыын-Хемчик кожуун даргазы (ат).
Нам комитединиң даргазы (ат).

База бир чижек. Бо материалды 1941 чылдың март 1-де үнген солунда **«ТАР 20 чыл аттыг ревчарышты улам үре-түңнелдиг болдураал»** деп улуг кара эгениң адаанда парлаан.

РЕВЧАРЫШКА КЫЙГЫРДЫМ

Чөөн-Хемчик кожуунда мал эмчизи М. Таржай мен, үлегерлиг станцияда мал эмчизи Оңчатпайны ревчарышка кыйгыргаш, алыр хүлээлгелерим болза:

1. Янзы-бүрү аарыгларга удур 1750 баш малды эмнээр.
2. 3862 малды шинчиир.
3. Сумуларда мал эмчилерин эвилелдеп тургаш, шээр малды 1—2—3 удаа чуп эмнээр.
4. 150 инектиң оргазында часкы куртун уштуп аштаар.
5. Чонну эвилелдеп тургаш, 1500 баш малдың кажаалаарын аштадыр.
6. Чон ортузунга 40 чедир лекция, беседаны чорудар мен.

Бо кыйгырыгны 6 айның 15-те, 7 айның 25-те ийи удаа түңнеп үндүрер.

М. ТАРЖАЙ.

Амгы үеде чарыш бодунуң чаа үе-чадазынче шилчээн болгаш ооң утка-шынары ханы апарган. Ынчалзажок чамдык черлерде чарышты организастап турарында ёзу барымдаалаар чүүлдер бары чажыт эвес. Ынчангаш «Шынның» арыннарынга үнүп турган материалдар ол талазы-биле өөредиг, кичээнгей апаар чадавас.

Материалды С. МААДЫ белеткээн.

БӨГҮН МОСКВАГА АЖЫТТЫНАР

Университеттерниң Делегей ассоциациязының Кол конференциязы бистиң чуртувуска бир дугаар-ла чыглып турар. Ол конференция август 19-та Москвага ажыттынар. Делегаттар кандыг айтырыглар чугаалажырыл? Совет дээди школаның делегей харылзааларының хемчээли кайы хирел? СЭТА-ның корреспондентизиниң бо айтырыгларынга **национал оргкомитеттиң даргазы ССРЭ-ниң дээди болгаш тускай ортумак өөредилге министри В. П. Елютин харыылаан:**

— Амгы конференция университеттерниң Делегей ассоциациязының юбилейи-биле капсырлажып турар. Ол ассоциация аңгы-аңгы чурттарның болгаш диптерниң дээди өөредилге черлериниң аразында кижи төрелгетенниң депшилгезиниң болгаш эртемниң база культураның чечектелиишкининиң эрге-ажыы дээш кады ажылдажылгазынга дуза чедирер хүлээлгелиг болгай. Ол бодунуң ажылдап келген 25 чылдарының дургузунда хүрээлениинде 109 чурттарның 602 дээди өөредилге черлерин каттыштырып турар делегейниң төлээлекчилиг организациязы апарган. Ассоциацияның ажылында совет 26 дээди өөредилге черлери идепкейлиг киржип турар.

Ам болур чыыш — сан талазы-биле алдыгызы. Биргизи Францияга, дараазындаалары — Турцияга, Мексикага, Японияга. Канадага болгулаан. Амгы конференция Россияның эң бурунгу дээди өөредилге черлериниң бирээзи — Москваның М. В. Ломоносов аттыг күрүне университединге болуп эртер.

— Ээлчеглиг конференцияны ССРЭ-ниң найысылалынга эрттирер деп шиитпирлээни СЭКП-ның XXIV съездизиниң ажылдап кылган тайбың политиказының чедиишкиннерин херечилеп турар—деп, министр демдеглээн. Оон ыңай ол МКУ-нуң, совет университеттерниң болгаш өске-даа дээди өөредилге черлериниң делегей эртемниң болгаш культуразының хөгжүдеринге шылгараңгай ролюн, белик мергежилдиг кадрлар белеткээринге бистиң чуртувустуң улуг чедиишкиннерин делегейге калбаа-биле хүлээп көргенин көргүзүп турар. Чаңгыс-ла салгалдың үезинде совет улус делегейде эң эртем билиглиг улустарның бирээзи апарган. ССРЭ-де 848 дээди өөредилге чери бар. Олар чыл бүрүде-ле дээди мергежилдиг 700 муң ажыг специалистерни белеткеп турар.

Делегейниң 80 чурттарындан эң улуг университеттерниң ректорлары, көскү эртемденнер болгаш хөй-ниити ажылдакчылары дөрт чүс ажыг кижи келгилээн. Конференцияның кол темазы — «XXI чүс чылдың эгезинде дээди өөредилге».

Дискуссияларга кирип турар айтырыглар үениң утка-шынарынга болгаш делегейде болуп турар эртем-техниктиг революцияның негелделеринге дүгжүп турар деп, В. П. Елютин чугаалаан. Университет эртем-культураның баштакчы төвү болур бодунуң белик алын бадыткаар талээде, ол боду үргүлчү хөгжүүр, а өөредириниң хевирлери болгаш методтары үзүктел чок сайзырангайжып турар ужурлуг.

Бистиң дээди школаларывыс чүс ажыг күрүнелерниң дээди өөредилге черлери-биле кады ажылдажылгалыг.

ССРЭ-ниң дээди өөредилге черлери интернационализмниң ёзулуг школазы. Оларның доозукчулары — он-он муң инженерлер, эмчилер, тудугжулар, агрономнар, педагогтар боттарының күрүнелериниң улус ажыл-агыйының янзы-бүрү адырларында чедиишкинниг ажылдап турар. 130 чурттардан 40 муң студентилер ам ССРЭ-де өөренип турар. Совет Эвилелиниң техниктиг дузаламчызы-биле бежен хире дээди болгаш тускай ортумак өөредилге черлери даштыкы чурттарда тургустунган болгаш дериттинген.

Европага айыыл чок чорук болгаш кады ажылдажылга талазы-биле чоокта чаа доозулган Чөвүлел хурал-биле холбаштыр алырга, ам Москвага болур бо делегей чыыжы онза ужур-дузалыг боор турар дээрзин демдеглээр херек деп, министр айыткан. СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежнев Хельсинкиге чүве чугаалап тургаш: «Европага тайбыңны быжыглаарының кол айтырыгларының талазы-биле Чөвүлел хуралдың ажылдап кылган чүүлдери улустарның эрге-ажыктарынга бараан болуп, оларның ажылының хевиринден, национальындан, назы-харындан хамаан чокка кижилерниң: ажылчыннарның, көдээниң ажыл-ишчилериниң, угаан ажылының кижилериниң, кижи бүрүзүнүң тус-тузунуң болгаш бүгү кижилерниң эрге-ажыктарынга бараан боор турарын бис ханы сеткил ханышкыл-биле демдеглеп турар бис»— деп чугаалаан.

Хельсинкиге болган Чөвүлел хуралга хүлээп алдынган түңнел актыда киирген чүүлдер бүгү чурттарның болгаш континентилерниң эртем ажылдакчыларының, дээди школа ажылдакчыларының үре-түңнелдиг кады ажылдажылгазынга чаа перспективаларны ажыткан.

Р. РАХМЕТОВ.

Ном—билигниң үндезини

ЧАРЫЛБАС ӨҢНҮҮВҮС

Чоокта чаа Кызылга номга ынактарның республика ниитилелиниң хоорайларда болгаш районнарда баштаар черлериниң даргаларының семинары болуп эрткен. Семинарның киржикчилери ажылчы чоннар ортузунга политиктиг болгаш уран чечен чогаалдың номнарын нептередир талазы-биле боттарының санал-оналдарын солушкан.

Номга ынактарның ниитилели республикада чоокта чаа тургустунган болзажок бодунуң ажылын шуудадып эгелей берген. Амгы үеде ниитилелдиң 30 ажыг эге организацияларын чер-черде тургускан, оларда 800 ажыг кежигүн хаара туттунган. Коллективтиг кежигүннерниң саны 12. Ындыг болзажок Тываның Ак-Довурак хоорайында, Хову-Аксы суурда бо ниитилелдиң эге организациялары ам-даа тургустунмаан. Чурттакчы чоннуң ортузунга, бүдүрүлге болгаш албан, организация черлеринге номга ынактар ниитилелиниң сорулгазының, ажыл-чорудулгазының дугайында тайылбыр-массалыг ажылдарны калбартып тургаш, эге организацияларны чурттакчылыг чер бүрүзүнге тургузар хемчеглерни алырын ниитилелдиң баштаар чери (даргазы филология эртемнериниң кандидаты З. Б. Чадамба) планнап турар.

Семинарның киржикчилери чон ортузунга номну нептередир, номчукчуларның аразынга номнар солчулгазын организастаар, өг-бүлелерниң хууда библиотекаларны тургузуп алырынга дузалаар дээш оон-даа өске айтырыглар талазы-биле арга-дуржулгазын солушкан. Ынчангаш ниитилелдиң баштаар чериниң организастааны бо семинар баштаар черлерниң даргаларының моон соңгааргы ажыл-чорудулгазынга черле ажыктыг болган.

Автоорукттар тудуунуң болгаш ажыглалының республика эргелелинде эге организацияның даргазы Т. А. Шишкина ук организацияның ажылының дугайын чыылганнарга сонуургаткан. Ында хөй-ниитиниң ном тарадыкчыларының ажылы эки. Садыг точкаларынга келген чаа номнарның дугайында тайылбыр-таныштырылга ажылын республика солуннарын, радиозун болгаш телевидениезин дамчыштыр үе-үелеп организастаарын, бүдүрүлге черлеринге хөй-ниитиниң тарадыкчыларының күжү-биле садыгжы чок киоскилерни тургузарын ол саналдаан.

Ниитилелдиң кежигүннериниң чугула сорулгазы болза чурттакчылыг чер бүрүзүнге, ылангыя көдээниң малчыннарының болгаш тараажыларының ортузунга ном тарадылгазын чедимчелиг кылдыр организастаарының чамдык тодаргай аргаларын дилеп тывары болур. Чижээлээрге, номну почта дамчыштыр номчукчулар аразынга солужуп номчуурун организастап болурунуң бүгү аргалары бар. Ону чүгле республика иштинге эвес, а чурттуң өске-даа улуг хоорайларынче нептередир херек.

Өг-бүлелерге хууда библиотекаларны канчаар тургузуп алырының дугайында үнелиг саналын респотребсоюзтуң ном садыгының килдизиниң начальниги В. С. Разделкин семинарның киржикчилеринге чугаалаан. Кызылдың чурттакчыларының хөй кезии хууда библиотекалыг. Чамдык кижилерниң чыып алган номнары сан болгаш тематика талазы-биле чамдык бичии библиотекаларындан дудак чок болуп турар. Чижээлээрге, И. Я. Кузнецовтуң өг-бүлезиниң библиотеказында 5 муң ажыг кезек ном бар. Оон ховар дээн чогаалдарны тып ап болур. Хөй номнарны четчелеп алыры берге эвес. Чамдык кижилер хууда библиотеказын мындыг янзылыг четчелеп эгелээн боор турар. Өг-бүлениң баштайгы уруу кылаштап эгелээр үеде аваа чараш чуруктуг номнарны садып бээр, оон соонда аваа номчуп бээр номнар саттынар. Оон эгелээш-ле ол школага киргиже чедир Андерсенниң, Гримм алышкыларның, Пушкинниң тоолдары, Бартоның, Маршактың, Чуковскийниң шүлүктери болгаш оон-даа өскелерниң чогаалдары чыглынар. Ол номнарны камныг ажыглаар болза, улуг уругнуң дуңмаларынга херектиг апаар. Уругларның школачы чылдарында Пушкинниң, Лермонтовтуң, Гогольдуң, Толстойнуң, Шекспирниң болгаш оон-даа өскелерниң чогаалдарының томнары бажынга чыглына бээр.

Оон аңгыда ада-иениң ынак номнары, чаа үнген номнар— бо бүгүнү чыып, эмнелеп кээрге бүдүн библиотека апаар. Амданныг аъш-чемни белеткээриниң, огород-сад ажылын чорударының, үүрмек эт-херекселдерни септээриниң дугайында номнар ол библиотеканың база бир кезээ апаар.

Мындыг янзылыг арганы ажыглап тургаш, библиотека тургузуп алырынга чонга дузалажыры ниити кежигүннериниң хүлээлгези болур дээрзин семинарга санал берген эштер онзалап демдеглээн.

Совет кижилер номга ынак. Ном оларның чарылбас өңнүү. Коммунизм тургузукчуларының эстетиктиг кижизидилгезинге, культурлуг деннелиг бедидеринге ном улуг рольду ойнап турар. Ынчангаш ону нептередири — ниитилел кежигүннериниң хүлээлгези болур.

А. БЫЧКОВ,
номга ынактарның республика эки тура ниитилелиниң баштаар чериниң секретары.

РАЙОНДА ЭҢ ДЭЭРЕ

Чөөн-Хемчик районнуң Хайыракан суурда эмнелге салбырының эргелекчизи Л. И. Дамба-Даржааның ажылы чымыштыг болгаш хүндүлүг. Чоннуң кадыы дээш кызымак, ак сеткилдиг ажылдап турары-биле чергелештир, Лима Игорьевна идепкейлиг хөй-ниитичи, СЭКП-ның XXII съездизи аттыг совхозта херээженнер чөвүлелиниң даргазы. Кандыг-даа ажылды — хөй кыргылдазынга-даа, часкы тарылгага-даа эмчи болгаш хөй-ниити ажылының талазы-биле ол кезээде болуушкуннуң төвүнге турар.

Л. И. Дамба-Даржаа бригадаларга, хойжуларның кодааннарынга бо-ла чеде бээр, ынчангаш ажыл-ишчилерге лекцияларны, беседаларны база кылып чорууур.

Совхозтуң ажыл-ишчилери ону көдээ Советтиң депутадынга соңгуп ап, аңаа улуг хүндүткелин болгаш бүзүрелин илергейлээннер. Ооң удуртуп турары херээженнер чөвүлели — Чөөн-Хемчикте эң дээрелерниң бирээзи.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

СЭТА-ның спорт медээлери

ФУТБОЛ. Чурттуң чемпионадының ээлчеглиг оюнунда Москваның «Динамо» командазының футболистери бодунуң шөлүнге чаңгыс чер чурттуглары «Локомотив» командазы-биле ужурашкаш, 2:2 санныг болуп хайымнашкан. «Спартак» биле «Зенит» командаларның оюну база хайым болган. Арткан оюннарның түңнели мындыг: «Карпаттар»—«Черноморец» — 3:1, «Пахтакор»— «Арарат»—1:0, «Динамо» (Тбилиси) —СКА— 1:1.

Киевтиң «Динамо» командазы мурнуку хевээр чемпионаттың бирги черинде чоруп турар.

БАСКЕТБОЛ. Канада болгаш АКШ-тың командалары-биле сөөлгү ийи ол ойнааның санаваска безин ССРЭ-ниң шилиндек баскетбол командазы диптер аразының кубогу дээш маргылдаага тиилекчи болуп үнген.

Италияның шилиндек командазы АКШ-тың баскетболистерин 79:74 санга удуп алган сөөлүнде ол билдингир болу берген.

ССРЭ-ниң шилиндек командазы алды ужуражылгадан алды тиилелгени чедип алган.

ВОЛЕЙБОЛ. Совет Эвилелинге эрткен ийиги эш хуузунуң ужуражылгазынга Японияның шилиндек командазы совет мастерлерге 2:3 санга уттурган.

(СЭТА-ның корр.).

Агитбригада сигенчилерде

«Калдак-Хамар» агиткультбригадазы каш чыл улаштыр ажылдап келген. Ону Самагалдай ортумак школазының башкызы, Тыва АССР-ниң культуразының алдарлыг ажылдакчызы К. Баазаң-оол удуртуп турар. Агитбригаданың киржикчилери аңгы-аңгы назылыг, мергежилдиг кижилер. Олар шуптузу уран чүүлге хандыкшылдыг, талантылыг.

Улусчу театрның режиссеру У. Тоюндуп, чолаачы Л. Дадар-оол, башкы А. Симчит болгаш өскелер-даа агиткультбригаданың концерт программазын тургузарынга идепкейлиг киржип турар.

Агитбригада амгы үеде сиген белеткекчилеринге концерт көргүзүп турар. Чоокта чаа «Тес-Хем» совхозтуң Ү. Шынаа салбырының сигенчилеринге солун программалыг концертти көргүскен. СЭКП райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң эргелекчизи Ш. Кочега чыылганнарга лекция номчуп берген.

Бистиң корр.

АРГА-АРЫГНЫҢ АНЫЯК ЭЭЛЕРИ

Июль айда Кызылга аныяк арга-арыг дузалакчыларының бөлүктериниң республика слёду болуп эрткен. Ол слётка киржири-биле аныяк ботаниктер, зоологтар, арга-арыгның камгалакчылары республиканың районнарындан четкилеп келгилээннер. Слёт 4 хүн үргүлчүлээн. 8 районнуң 100 ажыг школаларындан келген оолдар, уруглар боттарының мергежилиин көргүзер маргылдааларга киржип, школаларынга кылган ажылдарын чыылганнарга сонуургаткан.

40 гектар арга-арыгны бок үнүштерден болгаш хоралакчылардан арыглаан, 200 кг терек үрезини чыгдынган, куштарга 70 кылымал уялар кылдынган, 80 ажыг кымыскаяк өөн эде тургускулаан болгаш ыяш олуртулгазын чоруткан. Бо болза Каа-Хем районнуң Сарыг-Сеп школазындан келген Сергей Зарихтаның слётка рапорту-дур.

Тожу районнуң школачылары 112 гектар арга-арыгны боттарының хайгааралынга алган. Ол девискээрге школачылар ээлчежип дежурныйлап, өрт айыылдан база ыяшты чөпшээрел чок кезериинден камгалап турарлар. «Кымыскаяк» деп оюнну олар солун кылдыр организастап эрттиргеннер. Хайгааралга алган девискээринде 74368 кымыскаяк өглери барын школачылар тодараткаш, ооң картазын тургускан. Уруглар арга-арыгны камгалаар, өстүрер талазы-биле дыка хөй солун ажылдарны кылгылаан. Оларга районда ыяш ажыл-агыйының ажылдакчылары Е. А. Пупышев, С. Н. Разыграев, арга-арыг камгалалының инженери Н. Т. Лукьянчук олар улуг дузаны чедирип турар.

Туран школазындан келген Вера Рымарева Бии-Хем районнуң школачыларының ол талазы-биле ажылын чугаалаан. Районнуң школаларында арга-арыг дузалакчыларының 5, ногаан камгалакчыларының 4 бөлүү бар. 95 оолдар, уруглар 100 гектар девискээрге ыяш культураларын тараан, 200 гектар черде арыгны ажаап турар. Оон аңгыда школачылар хемнерниң, хөлдерниң, оон эриктериниң арыг-шевэрин хынап турар болгаш школаларының девискээринде каас, чараш чечектерни өстүрген.

Шагаан-Арыг ортумак школазында арга-арыг дузалакчыларының бөлүү ам 5 чыл улаштыр доктаамал ажылдап турар. Ол бөлүкте 7—10 класстарның 100 хире өөреникчилерин хаара тудкан. Олар 500 гектар хире девискээрниң арга-ыяжын хайгаарап турарлар. Районда ыяш ажыл-агыйының дуржулга килдизи-биле кады школачылар ёзулуг-ла солун ажылдарны чорудуп турар.

Слёт киржикчилеринге Тыва АССР-ниң Чырыдыышкын министерствозунуң, ВЛКСМ обкомунуң, республикада ыяш ажыл-агый эргелелиниң төлээлери чүве чугаалааш, бойдус камгалалынга уругларның ажыктыг ажылдарны кылганын демдеглеп, чедиишкиннерни күзээн.

Слёттуң ийиги хүнү —эң-не харысалгалыг болган деп болур. Культураның болгаш дыштанылганың парыгынга маргылдаалар эгелээн.

Арга-арыгның 30 дузалакчылары ыяшты шын хемчээриниң чурумнарын, эм оъттарны, ажыктыг куштарны билири дээш маргышканнар. Ак-көк камгалакчылар балыктың аңгы-аңгы хевирлерин, суг үнүштерин кым эки билирин көргүскеннер.

Аныяк зоологтар куштарның, насекомнарның ажыктыг хевирлерин, көдээ ажыл-агыйга хора чедирип турарлар-биле канчаар демисежирин билириниң конкурузунга киришкен.

Ботаниктерниң конкурузу эң-не нарын болган. Олар аянга бир дөрбелчин метр, арыг иштинге 10 дөрбелчин метр черни кылгаш, ооң иштинде үнүштерни тодараткаш, оларның улус ажыл-агыйынга ужур-дузазын чугаалаар турган.

Ногаан камгалакчылар хоорай, суурларны чаагайжыдарда кандыг ыяштарны, үнүштерни олуртса экил, оларны канчаар ажаарыл дээрзинге билиглерин көргүскеннер. Ол хүннерде уруглар дыка хөй чаа-чаа чүүлдерни билип ап, боттарының ажыл-херээн чугаалашканнар.

Слёттуң сөөлгү хүнү. Тиилекчилер илерээн. Арга-арыг дузалакчыларындан Кызылдың школа-интернадының өөреникчизи Сергей Кулежнов, ботаниктерден Сарыг-Септиң бир дугаар школазындан Наташа Дьякова, ак-көк камгалакчылардан Кызылдың 7 дугаар школазындан Галя Тулина, ногаан камгалакчылардан Тоора-Хем школазының өөреникчизи Света Передирина, аныяк зоологтардан Кызыл районнуң 12 дугаар школазындан Миша Кожевников олар 1975 чылдың чемпионнары болган.

Шагаан-Арыг школазындан 4 кижи ийиги черни ээлээш, ийиги чергениң дипломнары-биле, Бүгү-эвилелдиң «Артек», «Орленок» аттыг пионер лагерьлеринге дыштаныр путёвкалар-биле шаңнатканнар. Үшкү черни Тээли школазындан Оюнмаа Чимит, Шагаан-Арыгдан Андрей Черниненко, Оля Түлүш, Сарыг-Септен Надя Скалозубова, Улуг-Хем районнан Мерген Череве олар ээлээннер.

Командалар азы бөлүктер аайы-биле алырга, бойдуска ынактарның конкурузунга бирги черни Шагаан-Арыг школазының арга-арыг дузалакчыларының бөлүү алган. Олар бирги чергениң дипломун, вымпел болгаш бойдус камгалакчыларының Бүгү-эвилел ниитилелиниң тураскаалдыг улуг медалы-биле шаңнаткан. Каа-хемчилер ийиги черни ээлээш база улуг медальды алганнар. Үшкү, дөрткү черлерни Тожу районнуң болгаш Кызылдың школалары үлешкен.

Ол хүннерде слёттуң киржикчилери чүгле күжениишкинниг ажылдаан эвес, база хөглүг дыштанганнар.

Г. ВАСИЛЬКОВА.
М. ФИЛИМОНОВА.
Кызыл хоорай.

Телевидение

АВГУСТ 19-ТА

МОСКВАДАН
9.30—Дамчыдылгалар программазы.
9.35—«Иван Гармаш». Документалдыг телефильм.
10.35—Мультфильм. Өңнүг.
10.40—«Шыдыраа школазы». Разрядчылар клазы. «Оюннуң ортузу».
11.10—Волейболга делегей маргылдаазы. ССРЭ—Япония. Эр улус. Өңнүг.
11.50—Медээлер.
12.00—«Спортчу хүн демдеглели». Өңнүг.
12.30—Уругларга фильм. «Угаан-сарыылдыг херекселдер». Уран-чечен телефильм. 1-ги серия. Өңнүг.

КЫЗЫЛДАН
13.35—«Тадас Блинда». Уран-чечен телефильм. 1-ги серия.
14.45—«Галина Ковалева ырлап тур». Фильм-концерт.

МОСКВАДАН
15.25—«Улустуң чогаадылгазы». Теледопчулал.
16.05—«Кызыл ыр». Берлинге политиктиг ырның делегей фестивалы. Өңнүг.
16.40—«Шоодуглар». Улуг улуска мультфильмнер. Өңнүг.
16.50—Документалдыг фильм.
17.00—«Шыдыраа школазы». Разрядчылар клазы. «Оюннуң ортузу».
17.30—«Үе». Информастыг программа.

КЫЗЫЛДАН
18.00—Телемедээлер.
18.15—Мультфильм.
18.35—Телемедээлер.
18.45—«Мал чеминиң белеткели—бүгү-улустуң херээ». Дамчыдылга.
19.05—Чарлалдар, реклама.

МОСКВАДАН
19.10—«Кижи болгаш хоойлу».
19.40—«Лаутензак алышкылар». (ГДР). 1-ги серия.
21.00—«Улустуң чогаадылгазы». Теледопчулал. Өңнүг.
21.40—«Кызыл ыр». Берлинге политиктиг ырның делегей фестивалы. Өңнүг.
22.15—«Шыдыраа школазы». Разрядчылар клазы. «Оюннуң ортузу».
22.50—23.00—Чапсар.
23.00—23.30—«Үе». Информастыг программа.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

кинотеатрларда

АВГУСТ 19-ТА

«НАЙЫРАЛ»: **«Насими»** 9.30, 11.25, 13.20, 15.15, 17.10, 19.05, 21.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: **«Сусанна болгаш хуулгаазын билзек»** 10.40, 12.15, 13.50, 15.25, **«Сырыннала, салгын!»** 17.00, 19.00, 21.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Дирең»** 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Арга балладазы»** 15.00, **«Демир чажыртыныг»** (1-ги, 2-ги сериялары), 17.00, 20.00 шактарда.

ЧАЙГЫ КИНОТЕАТРГА: **«Анна кадыынның билзээ»** 14.30, **«Аас-кежиктиг болур дизиңзе»** 16.20, 18.10, 20.00 шактарда.

СУРГУУЛДАРНЫҢ КИЧЭЭНГЕЙИНГЕ

Кызылдың медицина училищезиниң фельдшерлер салбырының 2-ги болгаш 3-кү курстарының база сестралар салбырының 2-ги курузунуң сургуулдары училищеге август 20-де хүндүскүнүң 12 шакта келген турар ужурлуг. Ажылдап келер хептерин ап алыр.

Дирекция.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ. Индекс 667000

Кызыл. Шетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының 35-24, пропаганда килдизиниң 31-75, харыысалгалыг секретарьның 23-35, партийжи амыдырал килдизиниң 37-13, культура килдизиниң 23-54, көдээ ажыл-агый килдизиниң 21-47, үлетпүр килдизиниң 23-54, чагаа килдизиниң 41-27, информация база совет тургузуг килдизиниң 20-60, корректорларның 27-41, бухгалтерияның 50-22, солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

ТИРАЖЫ 15877. ЧАГЫГ № 224.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыгының талазы-биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл, Шетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 1). ТС — 00193.